

በሌለበት የሰበር ችሎት የህግ ትርጉም ማጠቃለያዎች

መዝገብ ወደ ስር ፍርድ ቤት ሲመለስ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 234608

ቀን:- ሐምሌ 25 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- አመልካች በሌሎች የታየ ክርክር በሰበር ችሎት ተሽሮ ለሥር ፍርድ ቤት እንዲታይ ከተመራ በኋላ፣ የሥር ፍርድ ቤት አመልካች ቀድሞውኑ መልስ የመስጠት መብታቸው የታለፈ ነው በሚል መጥሪያ ሳይልክላቸው ምስክሮችን ሰምቶ ውሳኔ ሰጥቷል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law):- አንድ መዝገብ በከፍተኛ ፍርድ ቤት ታዞ እንዲንቀሳቀስ ሲደረግ፣ ተከሳሹ ቀደም ሲል መልስ የመስጠት መብቱን ያጣ ቢሆንም እንኳ፣ መዝገቡ መንቀሳቀሱን የማወቅና በሂደቱ የሥነ ሥርዓት ሕግ በሚፈቅድለት ልክ (ለምሳሌ የመስቀለኛ ጥያቄ በመጠየቅ) የመሳተፍ መብት አለው።

ምክንያት እና ውሳኔ:- ፍርድ ቤቱ መዝገቡን ሲያንቀሳቅስ ለአመልካች ጥሪ አለማድረጉ የክርክር አመራር ግልጽነትን የሚጎድልና ሥነ ሥርዓታዊ መብትን የሚያሳጣ በመሆኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ነው። በመሆኑም ውሳኔው ተሽሮ አመልካች እንዲጠሩና በሕግ አግባብ እንዲሳተፉ ተወስኗል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 245296 (እና 2827)

ቀን:- ሰኔ 28 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- አመልካች በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው አቤቱታ አቅርበው እያለ፣ ጉዳዩን የሚያዩት ዳኛ ከችሎት እንዲነሱላቸው በጠየቁት መሠረት ዳኛው ራሳቸውን አንስተዋል። ሆኖም መዝገቡ የተመራለት ሌላኛው ችሎት የቀረበውን የቁጥር 78 አቤቱታ ሳይመረምር መዝገቡን ያለ ውጤት ዘግቶታል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law):- ፍርድ ቤቶች በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት የቀረበን አቤቱታ የማጣራትና ዳኝነት የመስጠት ሕገ መንግስታዊና ሥነ ሥርዓታዊ ግዴታ አለባቸው። አቤቱታው ሳይወሰን መዝገብን መዘጋት ፍትህ የማግኘት መብትን መጣስ ነው።

ምክንያት እና ውሳኔ:- አመልካች በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ምላሽ ሳያገኝ መዝገቡ መዘጋቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። በመሆኑም መዝገቡ ተከፍቶ የአመልካች አቤቱታ በሥነ ሥርዓት ሕግ መሠረት እንዲታይ ጉዳዩ ተመልሷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 236565

የሰበር መዝገብ ቁጥር እና ቀን: ሰ/መ/ቁ 236565፣ ግንቦት 3 ቀን 2015 ዓ/ም።

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች (ተከላሽ) በጋብቻ ንብረት ክፍፍል ክስ ላይ በፍርድ ቤት መጥሪያ በአግባቡ ሳይደረሰው በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት በመሆኑ፣ ውሳኔው እንዲነሳለትና ወደ ክርክሩ እንዲገባ አቤቱታ አቅርቧል። ተጠሪ ደግሞ መጥሪያው በዲ.ኤች.ኤስ. እና በጋዜጣ እንዲሁም በግል ስልኩ ስለደረሰው፣ በራሱ ቸልተኝነት የቀረ ሲሆን አቤቱታው በቅን ልቦና ያልቀረበ በመሆኑ ውድቅ እንዲደረግለት ጠይቋል። የሰበር ፍ/ቤቶች መጥሪያው በአግባቡ ደርሶታልና በራሱ ቸልተኝነት ቀርቷል በማለት ውሳኔውን ውድቅ አድርገውታል።

የሕግ ትርጓሜ ወይም መርህ: በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ መነሳት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78(1) እና (2))፡ ተከላሽ ቀርቦ ያሌተከራከረው የጥሪው ትዕዛዝ በሚገባ ያሌደረሰው መሆኑን ወይም ቀርቦ ያላለቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ካስረዳ ውሳኔው ይነሳለታል። ነገር ግን ይህ መብት መጥሪያው በህጉ አግባብ ደርሷቸው በቂ የሚባል ምክንያት ሳይኖራቸው ለቀሩ ተከላሾች አይሰጥም።

ምክንያት: የሰበር ፍርድ ቤት ለ/አመልካች በጋዜጣና በፖስታ ጥሪ የተደረገ መሆኑን፣ ፖስታውም በአግባቡ የደረሳቸው መሆኑን እንዲሁም ውሳኔ እንደተሰጠ በአስር ቀን ውስጥ ማወቃቸውን አስመልክቶ በምን አግባብ እንዳወቁ ማስረጃ አለማቅረባቸውን አረጋግጧል። ከነገሩ አጠቃላይ ሁኔታ አንፃር አቤቱታው በበቂ ምክንያት የተደገፈ አለመሆኑን በማረጋገጥ፣ ውሳኔው እንዳይነሳ መወሰኑ የሥነ ሥርዓት ሕጉን አንቀጽ 78 ድንጋጌ ይዘትና ዓላማ መሰረት ያደረገ ነው።

ውሳኔ: የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔና ብይን እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል።

የሰበር መ/ቁ. 127231

ቀን: ጥቅምት 21 ቀን 2009 ዓ.ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች (የፍርድ ባለዕዳ) በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 78 መሠረት ተነስቶ ዋናው ክርክር እየቀጠለ ባለበት ሁኔታ፣ በፍርድ አፈፃፀም ምክንያት ታግዶ የነበረው መኪናቸው እንዲለቀቅላቸው ጠይቀዋል። የሰበር ፍርድ ቤቶች አመልካች ለጊዜው የሚሆን ሌላ ከዕዳና ዕግድ ነጻ የሆነ ንብረት ወይም ገንዘብ ካላስያዙ መኪናው ሥራ እንዳይሰራ ሆኖ ተይዞ እንዲቆይ ወስነዋል።

የሕግ ትርጉም (የህግ አተረጓጎም):

1. **የጊዜያዊ ዕግድ ዓላማ:** አንድ ፍርድ በሌለበት ተሰጥቶ ሲነሳ (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 78)፣ የአፈፃፀም መዝገቡ ይዘጋል፤ ንብረት ዕግድም የሚመራው ከፍርድ በፊት ንብረትን ስለማስከበር በሚደነግጉት ድንጋጌዎች (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 151 እስከ 153) ነው።
2. **ፍትሃዊ የንብረት ማስከበር:** ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 152(1) የፍርድ ቤት ስልጣን ተመዛዛኝ የሆነ የተከላሽ ንብረት እንዲያዝ ወይም ተከብሮ እንዲቆይ የማድረግ ስልጣን የሚሰጥ ቢሆንም፣ ይህ

ውሳኔ ፍትሃዊነትን ሊያጓድል አይገባም። ልዩ ተንቀሳቃሽ ንብረት (መኪና) በቀላሉ ወደ ሶስተኛ ወገን ሊተላለፍ የማይችል ሆኖ እያለ፣ ገቢ የሚያስገኝ ንብረት በመሆኑ፣ ያለሥራ ቆሞ እንዲቆይ መወሰን በአመልካች መብትና በኢኮኖሚ እንቅስቃሴ ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ የሚያስከትል በመሆኑ ተመራጭ የንብረት ማስከበሪያ መንገድ አይሆንም። ይልቁንም፣ እንዳይሸጥ፣ እንዳይለወጥ ወይም ወደ ሶስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ተወስኖ ሊለቀቅ ይገባል።

ምክንያት: የስር ፍርድ ቤቶች መኪናው ያለ ሥራ በመቆሙ በአመልካች ላይ ሊደርስ የሚችለውን ኢኮኖሚያዊ ጉዳት ያገናዘቡ ቢሆንም፣ የመፍትሔ አቅጣጫቸው ተገቢ ሆኖ አልተገኘም። መኪናው ቆሞ እንዲቆይ መወሰን ፍትሃዊነትን የሚያጓድል እና ለአፈፃፀም የሚቀርብ ገንዘብ ወይም ሌላ ንብረት እንዲያስይዝ ማስገደድ ተገቢ አልነበረም።

ውሳኔ: የሎሚ ወረዳ ፍርድ ቤት፣ የምስራቅ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጡት ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሠረት ተሻሽሏል። በዚህም መሠረት የአመልካች መኪና ክርክሩ እልባት እስኪያገኝ ድረስ እንዳይሸጥ፣ እንዳይለወጥ ወይም ወደ ሶስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ሆኖ ተከብሮ እንዲቆይ ተወስኗል።

የሰበር መ/ቁ. 53113

የሰበር መ/ቁጥር: 53113

ቀን: ህዳር 03 ቀን 2003 ዓ.ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች በሌሎች የቤት ሽያጭ ውል እንዲፈርስና ቤቱ እንዲረከብ ተወስነዋል። አመልካች በሌሎች የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳ (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 78) አቤቱታ አቅርበዋል። ዋናው መከራከሪያ መጥሪያው በሕጉ በተዘረጋው ቅደም ተከተል (በተለይም የጋዜጣ ጥሪና በመኖሪያ ላይ መለጠፍ) በትክክል አለመድረሱ ነው። የሥር ፍ/ቤቶች መጥሪያው የደረሰ በመሆኑ ውድቅ አድርገውታል።

የሕግ ትርጓሜ (Interpretation of Law): በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚጠየቅበት ሥርዓት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78). መጥሪያው በትክክል የመድረሱ አስፈላጊነት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 70(ሀ)). አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ሥርዓት የሚፈጸመው ተከላክሎ መገኘት አለመቻሉ በሚገባ ሲረጋገጥ ብቻ ነው።

ምክንያት (Reasoning): የሥር ፍ/ቤት ዋና መዝገብ ላይ እንደተረጋገጠው፣ ለ1ኛ አመልካች ወደ ጋዜጣ ጥሪ የሄደበት አካሄድ ቅድሚያ ሊፈፀም የሚገባውን ሥርዓት ሳያሟላ ነው። ለሁለተኛ አመልካች ደግሞ የተለጠፈው የፍርድ አፈፃፀም መጥሪያ እንጂ ከዋናው ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው መጥሪያ አልነበረም። ፍርድ ቤቱ በሕጉ የተዘረጋውን ሥርዓት ተከትሎ አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ሥርዓት ከፈጸመ መጥሪያው እንደደረሰ የሚቆጠረው፣ ተከላክሎ መገኘት አለመቻሉ በሚገባ ሲረጋገጥ ነው። በመሆኑም

መጥሪያው በሚገባ እንዳልደረሳቸው የተረጋገጠ ሲሆን፤ በበታች ፍርድ ቤቶች ውድቅ መደረጉ የመከራከር መብትን የጣሰ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው።

ውሳኔ (Ruling):

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽሯል።
2. በሌሉበት ታይቶ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78(2) መሠረት ተነስቶ ባሉበት እንዲታይ ተወስኗል።
3. ጉዳዩ ለፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተመልሶ አመልካችን ባሉበት አይቶ ውሳኔ እንዲሰጥ ታዝዟል።

ቁጥር 71 እና 78 ልዩነት

የሰበር መዝገብ ቁጥር:- 182317

ቀን:- ጥቅምት 25 ቀን 2013 ዓ/ም

“አመልካች በቀን 26/10/2011 ዓ/ም ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የሰር ፍ/ቤት በሌለሁበት ትዕዛዝ በሰጠበት ዕለት ቀጠሮ የተያዘው መልስ እንዲቀርብና ክስ ለመስማት ሲሆን ሁለቱ ተግባራት የተለያዩና በአንድ ጊዜ የማይፈጸሙ ከመሆናቸውም በላይ ሥነ ስርአታዊ ያልሆነና ሰበር አስገዳጅ ውሳኔ የሰጠበት ነው፤ ከሳሽ መጥሪያ እንዳላደረሱኝ እየታየ የመጥሪያ አሰጣጥ ስርአትን ተከትሎ እንዲደርሰኝ ማዘዝ ሲገባው በዝምታ መታለፉ የህግ ስህተት ነው፤ ከዚህ ቀደም በፍቺ ክርክር ወቅት ተጠሪ እንደባልና ሚስት ኖረናል ብለው በተሰጠ ውሳኔ ቅር ተሰኝቼ ለከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 137703 ባቀረብኩት መሰረት የሰር ፍ/ቤት እንደባልና ሚስት ነበሩ ሲል የሰጠውን ውሳኔ በመሻር አከራክሮ ዳግም እንዲወስን ወደ ስር ፍ/ቤት ቢመልስም ምክንያቱን በማላውቀው አንተ በሌለህበት ተብለሃል በሚል ተሰናብቼ በሌለሁበት ክስ እንዲሻሻል ፈቅዶ መልስ ሳልሰጥበት ፒክ አፕ መኪናና ጌቱ የእርሻልማት ውስጥ የሚገኙ 3 መጋዘኖች፣ የውሃ ሞተር፣ ከብቶችና ልዩዩ ንብረቶች ላይ ውሳኔ ተሰጥቷል፤ የሰር ፍ/ቤት የጋራ ንብረትን አስመልክቶ የተሻለ ተሳትፎ ያለው ማነው በሚል ጭብጥ የወሰነው አግባብ አይደለም፤ ከተጠሪ ጋር ጋብቻ የፈጸምነው መስከረም 2003 ዓ.ም መሆኑን የምስክር ወረቀቱ ያስረዳል፤ የጌቱ እርሻ ልማት ተጠሪን ከማግባቱ በፊት ከቀድሞ ባለቤቱ ጋር ያፈራነው ሆኖ እያለ ከጋብቻ በፊት በስራ የምንተዋወቅ በመሆኑ ከሚገኘው አላባ ለመጠቀም ውል አድርገን ብር እንደሰጠችና እንደመለስኩ ገልጬ ውሉ ቀርቦ እያለ ባለ ንግድ ፍቃዱ በዝምታ ታልፋ ተጠሪ ግማሽ እንድታገኝ መወሰኑ ምክንያታዊ አይደለም፤ አመልካች ለሁለቱም ባል እንደመሆኔ ከሁለቱም ጋር ያፈራሁትን ንብረት ግማሽ መካፈል ሲገባኝ 1/3ኛ እንድወስድና ተጠሪ ግማሽ እንድትወስድ መደረጉ አግባብ አይደለም፤ በአጠቃላይ ውሳኔው የቤተሰብ ህጉንና ሰበር የሰጣቸውን አስገዳጅ ውሳኔዎች የጣሰ በመሆኑ ወደ ታች ፍ/ቤት በመመሪያ እንዲመለስ ወይም ውሳኔዎቹ ውድቅ እንዲደረጉልኝ በማለት ቅሬታቸውን አቅርበዋል፡፡”

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case):- ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ተከላኸ ነበሩ። አመልካች በሌሎች ጉዳዩ እንዲታይ ትዕዛዝ ከተሰጠ በኋላ፤ አመልካች ግንቦት 07 ቀን 2009 ዓ.ም ባቀረቡት አቤቱታ ትዕዛዙ እንዲነሳላቸው ጠይቀዋል። የአቤቱታቸው መነሻም፤ መጥሪያው ሲደርሳቸው የአባት ስማቸው "ኢቲሳ" ተብሎ በስህተት መጠቀሱን (ትክክለኛ ስማቸው "ተዘራሽ ፊተሶ" መሆኑን) ገልጸው፤ ስሙ ተስተካክሎ እንዲመጣ ጠይቀው መጥሪያውን አለመቀበላቸውን አስረድተዋል። የሥር መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ስሙን በአግባቡ የመግለጽ ግዴታ የተጠሪ (የከላኸ) በመሆኑ አመልካች መከላከያቸውን እንዲያቀርቡ ብይን ሰጥቶ ነበር። ሆኖም የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሥር ፍርድ ቤቱን ውሳኔ በመሻር፤ የስም ስህተት መኖሩ መጥሪያውን ላለመቀበል እንደ በቂ ምክንያት እንደማይቆጠር እና አቤቱታው በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1) መሠረት በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ አልቀረበም በሚል ውድቅ አድርጎታል። ይህ ውሳኔ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመጽናቱ፤ አመልካች መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ለሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርበዋል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation):-

1. የክስ አዘገጃጀት እና የተከላኸ ስም:- በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 222(1)(ሐ) መሠረት፤ የተከላኸው ስም፤ መግለጫና አድራሻ በክሱ ላይ በአግባቡ ማመልከት አስገዳጅ የሕግ መስፈርት ነው።
2. መጥሪያ እንደደረሰ የሚቆጠርበት ሁኔታ:- አንድ ተከላኸ የመከራከር መብቱን እንደተወ የሚቆጠረው መጥሪያው በሕጉ በተዘረጋው ሥርዓት መሠረት "በተገቢው የተከላኸ ስም" ደርሶት ሳይቀርብ ሲቀር ብቻ ነው። ስሙ ባልተስተካከለበት ሁኔታ መጥሪያውን አለመቀበል እንደ እምቢተኝነት አይቆጠርም።
3. አግባብነት ያለው የሥነ-ሥርዓት ሕግ ድንጋጌ:- በጉዳዩ ላይ ገና ፍርድ ሳይሰጥ ክርክሩ በሌለበት እንዲታይ የተሰጠ ትዕዛዝ እንዲነሳ የሚቀርብ አቤቱታ የሚመራው በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 እንጂ ቁጥር 78(1) አይደለም። በመሆኑም በቁጥር 78(1) ላይ የተቀመጠው የአንድ ወር የጊዜ ገደብ ውሳኔ (Judgment) ባልተሰጠበት ሁኔታ ተፈጻሚ አይሆንም።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning):- ችሎቱ ጉዳዩን ሲመረምር የሚከተሉትን ዋና ዋና ነጥቦች ለውሳኔው መሠረት አድርጓል:-

- ተከላኸ የቀረበበትን ክስ ተረድቶ እንዲከላከል ማድረግ መሠረታዊ መብት ሲሆን፤ ይህ ሊረጋገጥ የሚችለው ደግሞ መጥሪያውና ክሱ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 222-228 የተመለከቱትን መስፈርቶች አሟልቶ ሲገኝ ነው።
- በዚህ መዝገብ አመልካች ስማቸው ተስተካክሎ እንዲመጣ መጠየቃቸው እንጂ መጥሪያውን አንቀበልም ማለታቸው አልተረጋገጠም። የስም ስህተት መኖሩ ደግሞ ክሱ የሕጉን አስገዳጅ መስፈርት አለማሟላቱን ያሳያል።
- የከፍተኛው ፍርድ ቤት "የስም ስህተት መጥሪያው እንደደረሰ ከመቆጠር አያግደውም" ማለቱ በሰበር መዝገብ ቁጥር 53113 ከተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የሚቃረን ሆኖ ተገኝቷል።
- ከፍተኛው ፍርድ ቤት አቤቱታው በጊዜ ገደብ አልቀረበም ለማለት የተጠቀመበት የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1)፤ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ የሚቀርብን አቤቱታ የሚመለከት ነው።

በያዝነው ጉዳይ ግን ገና ውሳኔ ስላልተሰጠ አግባብነት ያለው ድንጋጌ ቁጥር 72 በመሆኑ፤
አቤቱታው በጊዜ ገደብ ይታገዳል ተብሎ ውድቅ መደረጉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):-

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 198833 እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 180818 የሰጡት ውሳኔ እና ትዕዛዝ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽረዋል።
2. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 111462 የአመልካች ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ የተሰጠው ትዕዛዝ እንዲነሳ የሰጠው ብይን ጸንቷል።
3. ክርክሩ ታግዶ እንዲቆይ ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳ ታዟል።
4. ግራ ቀኙ በሰበር ክርክሩ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ እንዲቻቻሉ ተወስኗል።

በሌለበት ህጋዊ ውጤት

የሰበር መዝገብ ቁጥር:- 206006።

ቀን:- ጥር 25 ቀን 2014 ዓ/ም።

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case):- ክርክሩ የተጀመረው በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት የወጣዴ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ ተጠሪ ከሳሽ የአሁኑ አመልካች ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ። አመልካች ለቀረበባቸው ክስ መቃወሚያ እና መከላከያ መልስ በጽሑፍ አቅርበው የነበረ ቢሆንም፤ ክሱን ለመስማት በተቀጠረበት ቀን ሳይቀርቡ ቀርተዋል። በዚህም ምክንያት የሥር ፍርድ ቤት ጉዳዩ በሌሉበት (ex-parte) እንዲታይ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ) መሠረት ብይን ሰጥቷል። አመልካች የቀጠሮውን ቀን በስህተት በማለፋቸው እና የመስማት ችግር ስላለባቸው ውሳኔው እንዲነሳላቸው አቤቱታ ቢያቀርቡም፤ የሥር ፍርድ ቤት ምክንያቱ በቂ አይደለም በማለት ውድቅ አድርጎታል። ይህንኑ ውሳኔ የደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር አጣሪ ችሎት አጽንተውታል። አመልካች መከላከያ መልስ አቅርቦ እያለ ሙሉ በሙሉ ከክርክሩ መገለጫ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸውን አቅርበዋል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation):- በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ) መሠረት አንድ ተከሳሽ በሌለበት ጉዳዩ እንዲታይ የሚታዘዘው መጥሪያ ደርሶት መልስ ሳይሰጥ ሲቀር እንጂ፤ መልስ አቅርቦ በቀጣይ ቀጠሮ ላይ ላልቀረበ ተከሳሽ አይደለም። አንድ ተከሳሽ መከላከያ መልስ ካቀረበ በኋላ ክርክሩ በሚሰማበት ቀን ባይቀርብ እና ያቀረበው ምክንያት በቂ ሆኖ ባይገኝ እንኳ፤ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 መሠረት ሊያጣ የሚገባው በዚያ ቀን ሊያደርገው የሚገባውን የቃል ክርክር ብቻ ነው። ስለሆነም ተከሳሹ መከላከያ መልስ አስቀድሞ ካቀረበ፤ በአንድ ቀጠሮ ላይ ባለመገኘቱ ብቻ እስከ ክርክሩ መጨረሻ ድረስ ከሂደቱ ሊገለል አይገባም። ይህ አተረጓጎም ክርክሮች

ፍትሐዊ እና ቀልጣፋ በሆነ መንገድ እንዲጠናቀቁ ከሚፈልገው የሥነ-ሥርዓት ሕጉ ዓላማ ጋር ይጣጣማል።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning)፡- ችሎቱ ጉዳዩን ሲመረምር የአመልካች የመከላከያ መልስ ቀድሞውኑ በመዝገቡ ውስጥ መካተቱን ተገንዝቧል። የሥር ፍርድ ቤት አመልካች በቀጠሮው ቀን ባለመገኘቱ ያቀረበው ምክንያት በቂ አይደለም ማለቱ ተገቢ ቢሆንም፤ ተከላሹን ሙሉ በሙሉ ከክርክር ሂደት ውጭ ማድረጉ ግን መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው። በሰበር መዝገብ ቁጥር 43731 እና 15835 ላይ ቀደም ሲል የተሰጡ አስገዳጅ ውሳኔዎች እንደሚያስገነዝቡት፤ ፍርድ ቤት የሚሰጣቸው ቀጠሮዎች በአንዱ ተከራካሪ ሲስተንጎሉ ያ ወገን ሙሉ በሙሉ ከክርክር እንዲወጣ መደረግ የለበትም። ተከላሹ መከላከያ መልስ አቅርቦ እያለ፤ በቀጣይ ሂደቶች ማለትም በመስቀለኛ ጥያቄ፤ በመከላከያ ምስክሮች አሰማም እና በሌሎች የክርክር ሂደቶች እንዳይሳተፍ መከልከል የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 እና 78(2) ዓላማን የሚጸረር ሆኖ ተገኝቷል። ፍርድ ቤቱ የሰጠው ትእዛዝ ተከላሹ መከላከያውን አቅርቦ ፍትሕ የማግኘት መብቱን የሚጥስ ነው።

ውሳኔ (Ruling)፡-

1. የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት፤ የደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የወግዴ ወረዳ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሻሽሏል።
2. አመልካች ክሱ በሚሰማበት ቀን ባለመቅረቡ ያቀረበው ምክንያት በቂ አይደለም ተብሎ የተሰጠው የብይን ክፍል ጸንቷል።
3. አመልካች ባለመቅረቡ ቀሪው ክርክር እሱ በሌለበት እንዲቀጥል እና ከሂደቱ እንዲወጣ የተሰጠው ውሳኔ ተሸሯል።
4. የወግዴ ወረዳ ፍርድ ቤት አመልካችን ወደ ክርክሩ እንዲመለስ በማድረግ፤ ከተመለሰበት ቀን ጀምሮ ያሉትን ቀጣይ የክርክር ሂደቶች ሰምቶ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ ተመልሶለታል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር፡- 173929

ቀን፡- ሰኔ 25 ቀን 2011 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case)፡- ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ ተጠሪዎች (ከሳሾች) በአመልካች (ተከላሽ) ላይ ከአሰሪና ሠራተኛ ሕግ ጋር በተያያዘ ያለአግባብ ከሥራ መሰናበትን መሠረት በማድረግ የካሳና የተለያዩ ክፍያዎች ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች በበኩሉ ስንብቱ ሕጋዊ ነው በሚል መከላከያ መልሱን አቅርቧል። ይሁን እንጂ፤ ክሱ በሚሰማበት ቀጠሮ ቀን አመልካች ባለመቅረቡ ምክንያት የሥር ፍርድ ቤት ጉዳዩ በሌለበት (Ex-parte) እንዲታይ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ) መሠረት ትዕዛዝ ሰጥቷል። አመልካች በሚቀጥለው ቀጠሮ ቀርቦ ምስክሮችን የመስቀለኛ ጥያቄ ለመጠየቅ እና የመከላከያ ምስክሮችን ለማሰማት ፈቃድ ቢጠይቅም፤ በሌለበት እንዲታይ የተሰጠው ትዕዛዝ እንዲነሳለት በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 መሠረት በቂ ምክንያት አላቀረበም። የሥር ፍርድ ቤትም "በሌለበት የመስማት ውጤት ክሱ

ከተሰማ በኋላ ያበቃል" የሚለው የአመልካች መከራከሪያ ሕጋዊ መሠረት የለውም በሚል ውድቅ አድርጎታል። አመልካች ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ቢያቀርብም ውድቅ በመደረጉ፣ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ለሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታውን አቅርቧል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation):-

1. በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ) መሠረት መጥሪያ ደርሶት ባልቀረበ ተከላኸላ ላይ ጉዳዩ በሌለበት እንዲሰማ የሚሰጥ ትዕዛዝ፣ ተከላኸላ በክርክሩ ሂደት ሊያነሳቸው የሚችላቸውን የሕግና የፍሬ ነገር ክርክሮች እንዲሁም የመስቀለኛ ጥያቄ የማንሳት መብቱን እንዲያጣ ያደርገዋል።
2. ክርክሩ በሌለበት እንዲቀጥል የተደረገበት ተከላኸላ፣ መከላከያውን አቅርቦ የመከራከር መብቱን መልሶ ለማግኘት በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 መሠረት በመጀመሪያው ቀጠሮ ያልቀረበበትን "በቂ ሆኖ የሚገመት እክል" (Sufficient Cause) ለፍርድ ቤቱ ማስረዳትና ትዕዛዙ እንዲነሳለት መጠየቅ ይኖርበታል።
3. ትዕዛዙ ሳይነሳ በቀጥታ ምስክሮችን ለመጠየቅ ወይም መከላከያ ለማቅረብ የሚቀርብ ጥያቄ የሥነ-ሥርዓት ሕጉን ድንጋጌዎች የሚጻረር ነው።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning):- ችሎቱ ጉዳዩን ሲመረምር የሚከተሉትን ነጥቦች ለውሳኔው መሠረት አድርጓል፡-

- አመልካች መከላከያ መልስ በጽሑፍ አቅርቦ የነበረ ቢሆንም፣ ክሱ በሚሰማበት ቀጠሮ ላይ ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ የተሰጠው ትዕዛዝ በሕግ አግባብ የተሰጠ ነው።
- ተከላኸላ (አመልካች) በሚቀጥለው ቀጠሮ ቀርቦ ትዕዛዙ እንዲነሳለት በቁጥር 72 መሠረት አቤቱታ አለማቅረቡን ችሎቱ አረጋግጧል።
- አመልካች ያቀረበው "በሌለበት የመስማት ውጤት ክሱ ከተሰማ በኋላ ስለሚያበቃ ምስክር እንድጠይቅ ይፈቀድልኝ" የሚለው መከራከሪያ በሥነ-ሥርዓት ሕጉ ውስጥ ድጋፍ የሌለውና የሕጉን መንፈስ የማይከተል መሆኑን ችሎቱ ተገንዝቧል።
- በመሆኑም፣ አንድ ተከላኸላ በሌለበት እንዲታይ የተሰጠበትን ትዕዛዝ በቂ ምክንያት አቅርቦ ሳያስነሳ፣ በክርክሩ ሂደት እንደ ተገቢ ተከራካሪ ለመሳተፍ የሚያደርገው ጥረት በሕግ ተቀባይነት የለውም።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):-

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በሚል በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ጸንቷል።
2. ከዚህ ቀደም በአፈጻጸም ሂደት ላይ ተጥሎ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳ ታዟል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር:- 169347

ቀን:- ግንቦት 30 ቀን 2011 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case):- ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ ተጠሪዎች "ሁከት ይወገድልኝ" የሚል ክስ በአመልካች ላይ አቅርበው ነበር። የክሱ ይዘትም በቤተክርስቲያኗ አመራር ምርጫ ላይ በተደረገ ክርክር የጸና ውሳኔ መኖሩን በመጥቀስ፤ አመልካች በውሳኔው መሠረት አመራር ባልሆኑበት ሁኔታ የቤተክርስቲያኗን አሮጌ ማኅተም እና የታደሰ አገልግሎት ፈቃድ አልመልስም በማለት ሁከት ፈጥረዋል የሚል ነው። አመልካች በሥር ፍርድ ቤት መጥሪያ ደርሷቸው ባለመቅረባቸው፤ ጉዳዩ በሌሎች (Ex-parte) ታይቶ ንብረቶቹን እንዲያስረክቡ ተወስኖባቸዋል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ላይ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ቢያቀርቡም፤ ፍርድ ቤቱ "አመልካች በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት ለሥር ፍርድ ቤት አቤቱታ ሳያቀርብ በቀጥታ ይግባኝ ማለቱ ሥርዓቱን የጠበቀ አይደለም" በሚል ይግባኙን ውድቅ አድርጎታል። አመልካች ይህ ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር እንዲታይላቸው አመልክተዋል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation):- በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1) መሠረት፤ አንድ ተከላሽ በሌለበት ውሳኔ ሲሰጥበት፤ ውሳኔውን በሰጠው ፍርድ ቤት ቀርቦ "ውሳኔው ይነሳልኝ" ብሎ የመጠየቅ መብት አለው። ይሁን እንጂ ይህ ሥርዓት ተከላሹ ሊጠቀምበት የሚችል "የምርጫ መብት" እንጂ ለበላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ከመጠየቅ የሚያግደው አስገዳጅ ሥርዓት አይደለም። ተከላሹ ወደ ሥር ፍርድ ቤት ተመልሶ ክርክሩን እንደገና ከመጀመር ይልቅ፤ በሥር ፍርድ ቤት በነበረው መዝገብና ማስረጃ ላይ ተመስርቶ ለበላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት በሥነ-ሥርዓት ሕጉ የተጠበቀለት ነው። ይህ ትርጉም በሰበር መዝገብ ቁጥር 36412 ላይ ከተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የሚስማማ ነው።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning):- ችሎቱ ጉዳዩን ሲመረምር የሚከተሉትን ነጥቦች ለውሳኔው መሠረት አድርጓል፡ -

1. በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት የሚቀርብ አቤቱታ ዓላማው ተከላሹ በወቅቱ ያልቀረበበትን በቂ ምክንያት በማስረዳት ክርክሩን እንደገና እንዲጀምር ዕድል ለመስጠት ነው። ይህንን ዕድል መጠቀም ወይም አለመጠቀም የተከላሹ ምርጫ ነው።
2. አንድ ተከላሽ በሌለበት ውሳኔ ቢሰጥበትም፤ ፍርድ ቤቱ የቀረበለትን የከላሽ ማስረጃ መዝና ተገቢውን ፍርድ የመስጠት ግዴታ አለበት። ተከላሹ በሥነ-ሥርዓቱ ላይ ቅሬታ ሳይኖረው በስረ-ነገሩ (በማስረጃ ምዘናውና በሕግ አተረጓጎሙ) ላይ ብቻ ቅሬታ ካለው በቀጥታ ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።
3. በመሆኑም፤ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት "በቁጥር 78 መሠረት ለሥር ፍርድ ቤት አቤቱታ ስላላቀረቡ ይግባኝ ማቅረብ አይችሉም" በሚል የሰጠው ብይን የአመልካችን የይግባኝ መብት የሚጋፋና መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):-

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔና ብይን በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽሯል።

2. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የአመልካችን የይግባኝ አቤቱታ ተቀብሎ፤ በጉዳዩ ስረ-ነገር ላይ ተገቢውን ዳኝነት እንዲሰጥበት ጉዳዩ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343(1) መሠረት ተመልሶለታል።

ፍርድ ቤቱ የከሣሽ ክስ ተከሣሽ በሌለበት ስለታየ ብቻ የተጠየቀው ዳኝነት ይሰጣል ተብሎ የማይጠበቅ ስለመሆኑ የዳኝነት አሰጣጥ ሥርዓት ያስገነዝባል፡፡ ፍ/ቤት ከሣሹ ያቀረበውን ክስ አባሪ ሆነው ከቀረቡት ማስረጃዎች አግባብነት፤ ተቀባይነትና ጥንካሬ አኳያ በመመርመር ተገቢውን ዳኝነት መስጠት የእለት ተሳታፊ የሥራ ድርሻው ነው፡፡ በዚህ አኳኑም ታይቶ የተሰጠ ውሳኔ አይደለም የሚል ተከሣሽ በክርክሩ ሂደት ተሳታፊ ያልነበረ ቢሆንም አዲስ ክርክር ከማንሳት በመለስ የይግባኝ መብቱ የተጠበቀ ነው፡፡ ይህንን አስመልክቶም በዚሁ ሰበር ችሎት በሰበር መ/ቁ 36412 አስገዳጅ ትርጉም ተሰጥቶበታል፡፡

የሰበር መዝገብ ቁጥር፡- 169017

ቀን፡- ሐምሌ 30 ቀን 2011 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case)፡- ክርክሩ የተጀመረው በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት የባኮ ትቤ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ተከሳሽ ነበሩ። አመልካች ለቀረበባቸው ክስ መልስ ሳይሰጡ ቀርተው ጉዳዩ በሌሉበት ታይቶ ውሳኔ ተሰጥቷል። አመልካች ውሳኔው እንዲነሳላቸው ባቀረቡት አቤቱታ፤ ልጃቸው በመኪና አደጋ ለ43 ቀናት (ከቀን 17/02/2011 ዓ.ም እስከ 30/03/2011 ዓ.ም) ሆስፒታል ተገኝቶ በማሳከም ላይ ስለነበሩ መሆኑን ገልጸው የሕክምና ማስረጃ አቅርበዋል። ይሁን እንጂ የሥር ፍርድ ቤት "አደጋው የደረሰው ክስ ከመቅረቡ በፊት በመሆኑ እና አመልካች የቀጠሮውን ቀን አውቀው ስለቀሩ ምክንያቱ በቂ አይደለም" በሚል አቤቱታውን ውድቅ አድርጎታል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤትም ይህንኑ ብይን አጽንተውታል። አመልካች እነዚህ ውሳኔዎች መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል በሚል ለፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸውን አቅርበዋል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation)፡- የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 72 እና 78(1)(2) ድንጋጌዎች መሠረታዊ ዓላማ የተከሳሽን የመከራከር መብት ማስጠበቅ ነው። አንድ ተከሳሽ መልስ ሳይሰጥ ወይም በክርክሩ ሳይቀርብ ቀርቶ በሌለበት ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ቢሰጥበት፤ የቀረበት ምክንያት "በቂ ሆኖ የሚገመት እክል" (Sufficient Cause) መሆኑን ለፍርድ ቤቱ ካስረዳ ትዕዛዙ ወይም ውሳኔው ሊነሳለት ይገባል። በተጨማሪም፤ ተከሳሹ መልስ ለመስጠት በተቀጠረበት ቀን ባይቀርብ እንኳ፤ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 15835 በተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሠረት፤ ተከሳሹን ከክርክሩ ሙሉ በሙሉ የሚያስወጣ ሥርዓት የለም።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning)፡- ችሎቱ ጉዳዩን መርምሮ የሚከተሉትን ነጥቦች ለውሳኔው መሠረት አድርጓል፡-

- አመልካች ልጃቸውን በሆስፒታል ሲያሳክሙ የነበረበት የ43 ቀናት ጊዜ፣ መልስ ለመቀበል የተያዘውን ቀነ-ቀጠሮ የሚያካትት መሆኑ በሕክምና ማስረጃ ተረጋግጧል።
- አደጋው የደረሰው ክሱ ከመቅረቡ በፊት ቢሆንም፣ የሕክምናው ሂደት ግን ክሱ በቀረበበት እና መልስ በሚሰጥበት ወቅት የቀጠለ በመሆኑ ይህ ሁኔታ "በቂ ምክንያት" ተብሎ ሊወሰድ ይገባል።
- ተከላኹ መልስ ባለማቅረቡ ምክንያት ብቻ ጉዳዩን ለማስረዳት የሚያስችሉትን ማስረጃዎች የማቅረብ ዕድል ተነፍሷል፤ በተጠሪ (ከሳሽ) ማስረጃ ላይ ብቻ ተመስርቶ ውሳኔ መስጠቱ የአመልካችን መሠረታዊ የመከራከር መብት የሚጥስ ነው።
- የሥር ፍርድ ቤቶች የአመልካችን ችግር ከቀጠሮው ጊዜ ጋር ካለው ተያያዥነት አንጻር መዝነው በቂ ምክንያት አይደለም ማለታቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):-

1. በባኮ ትቤ ወረዳ ፍርድ ቤት፣ በምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና በአሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የተሰጡት ውሳኔዎችና ትዕዛዞች በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽረዋል።
2. የባኮ ትቤ ወረዳ ፍርድ ቤት አመልካች ለቀረበባቸው ክስ መልስ እንዲሰጡበት በማድረግ፣ ግራ ቀኙን እንደገና አከራክሮ ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩ ተመልሶለታል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር:- 102805

ቀን:- የካቲት 30 ቀን 2008 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case):- ክርክሩ የተጀመረው በገቢረሱ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን፣ የአሁኑ 1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች በ3ኛ ተጠሪ ላይ ልጃቸው በመኪና አደጋ በመሞቱ ምክንያት የካሳ ክፍያ እንዲፈጸምላቸው ክስ አቅርበዋል። 3ኛ ተጠሪ መኪናው የመድን ሽፋን ስላለው የአሁኑ አመልካች (የኢትዮጵያ መድን ድርጅት) በጉዳዩ ጣልቃ እንዲገባ በጠየቀው መሠረት ፍርድ ቤቱ ለአመልካች መጥሪያ ልኳል። አመልካች ለሚያዝያ 28 ቀን 2006 ዓ.ም የጽሁፍ መልስ ይዞ እንዲቀርብ ቢታዘዝም ሳይቀርብ በመቅረቱ፣ የሥር ፍርድ ቤት ጉዳዩን በዚያው በመቋጨት አመልካች 40,000 ብር እንዲከፍል በሌለበት (ex-parte) ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች ለአፋር ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ቢያቀርብም ውድቅ ተደርጎበታል። አመልካች "ለጽሁፍ መልስ በቀጠሮው ቀን ባለመቅረቤ ብቻ የቃል ክርክር የማድረግ መብቴ ሊታለፍ አይገባም" በሚል መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት የሰበር አቤቱታ አቅርቧል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation):-

1. በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ) መሠረት አንድ ጉዳይ ተከላሽ በሌለበት (ex-parte) እንዲታይ የሚታዘዘው፣ ተከላሹ ክሱ "ለመስማት" (hearing) በተቀጠረበት ቀን ሳይቀርብ ሲቀር ብቻ ነው።
2. አንድ ተከላሽ የጽሁፍ መልስ እንዲያቀርብ መጥሪያ ደርሶት በተቀጠረበት ቀን ሳይቀርብ ቢቀር፣ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 189(1) መሠረት የጽሁፍ መልስ የመስጠት መብቱ ይታለፋል እንጂ ጉዳዩ በቀጥታ በሌለበት ተሰምቶ ውሳኔ ሊሰጥበት አይገባም።

3. ፍርድ ቤቱ የጽሁፍ መልስ የመስጠት መብቱን ካለፈ በኋላ፣ ግራ ቀኙ ቀርበው የቃል ክርክር እንዲያደርጉ ተለዋጭ ቀጠሮ የመስጠት ግዴታ አለበት። ይህ አተረጓጎም በሰበር መዝገብ ቁጥር 15835 ላይ ከተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የተጣጣመ ነው።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning):-

- ችሎቱ እንደተገነዘበው፣ በመደበኛ የፍትሐብሔር የክርክር ሥርዓት የጽሁፍ መልስ የመለዋወጥ ሂደት እና የቃል ክርክር የመስማት ሂደት የየራሳቸው ቅደም ተከተልና ቀጠሮ ያላቸው ተግባራት ናቸው። ከክስ በቀጥታ ወደ ውሳኔ መሄድ በሕጉ አልተፈቀደም።
- አመልካች (መድን ድርጅቱ) የጽሁፍ መልስ እንዲያቀርብ በተቀጠረበት ቀን ባይቀርብም፣ ይህ ሁኔታ "ጉዳዩን ለመስማት" (trial/hearing) እንደተያዘ ቀጠሮ ሊቆጠር አይችልም።
- የሥር ፍርድ ቤት አመልካች መልስ ይዞ ባለመቅረቡ ብቻ የቃል ክርክር ደረጃን ዘልሎ ውሳኔ መስጠቱ፣ አመልካች ራሱን የመከላከል እና የመስማት መብቱን (Right to be heard) በእጅጉ የጣሰና የሥነ-ሥርዓት ሕጉን ያልተከተለ ሆኖ ተገኝቷል።
- ተጠሪዎች "አመልካች ያልቀረበው ክስ በሚሰማበት ቀን ነው" ብለው ቢከራከሩም፣ ከመዝገቡ የተረጋገጠው ግን አመልካች ያልቀረበው መልስ እንዲሰጥ በተቀጠረበት ቀን መሆኑን ነው።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):-

1. የአፋር ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት እና የገቢረሱ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በአመልካች ላይ የሰጡት ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽሯል።
2. 3ኛ ተጠሪ ለ1ኛ እና 2ኛ ተጠሪዎች 30,000 ብር እንዲከፍል የተሰጠው ውሳኔ ጸንቷል።
3. አመልካች መጥሪያ ደርሶት ባለመቅረቡ የጽሁፍ መልስ የመስጠት መብቱ የታለፈ መሆኑ ተረጋግጧል።
4. በአመልካች ላይ በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ ተሸሮ፣ የገቢረሱ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካችን ወደ ክርክሩ በመመለስ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ሰምቶ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343(1) መሠረት ተመልሷል።

መጥሪያ በትክክል ደርሷል የሚባለው መቼ ነው?

ለማን ነው የደረሰው?

የሰበር መዝገብ ቁጥር 151974

- የመዝገብ ቁጥር:- 151974
- ቀን:- መስከረም 24 ቀን 2011 ዓ.ም
- የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- በመንግሥት መሥሪያ ቤት (አመልካች) ላይ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የቀረበ አቤቱታ ነው። አመልካች መጥሪያ በትክክል አልደረሰኝም በሚል ተከራክሯል።

- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፦** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70(ሀ)፣ 103 እና 104 መሠረት ጉዳዩ በሌለበት ሊታይ የሚችለው መጥሪያው በአግባቡ መድረሱ ወይም ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆኑ ሲረጋገጥ ነው። ተከላሽ መንግሥት በሆነ ጊዜ መጥሪያው ለነገረ ፈጅ ወይም ለመሥሪያ ቤቱ መዝገብ ቤት መሰጠት አለበት።
- **ምክንያትና ውሳኔ፦** የአመልካች ወኪል መጥሪያው ደርሷቸው ፈርመው ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆናቸው በምስክር ተረጋግጧል። መጥሪያው በሕጉ መሠረት ደርሶ ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌለበት መታየቱ ሕጋዊ በመሆኑ፣ የሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ጸንቷል።

በፍርድ ቤት ቅጥር ፲፱ (የተከላሽን አድራሻ እያወቁ)

የሰበር መዝገብ ቁጥር 156434

- **የመዝገብ ቁጥር፦** 156434
- **ቀን፦** ሕዳር 25 ቀን 2011 ዓ.ም.
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፦** በሸሪዓ ፍርድ ቤት የተጀመረ የንብረት ክፍፍል ክርክር ሲሆን፣ ተጠሪዎች በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ ያቀረቡትን ጥያቄ የክልሉ ሰበር ችሎት "መጥሪያው በአግባቡ አልደረሳቸውም" በሚል መቀበሉን የሚቃወም አቤቱታ ነው።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፦** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 (2) መሠረት፣ መጥሪያው ለተከላሽ ወገን በአግባቡ መድረሱ ካልተረጋገጠ ወይም በቂ ምክንያት ኖሮት ካልቀረበ፣ በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ ተነስቶ ክርክሩ እንደገና ሊሰማ ይገባል።
- **ምክንያትና ውሳኔ፦** አመልካች የተጠሪዎችን ትክክለኛ የመኖሪያ አድራሻ እያወቁ መጥሪያው በፍርድ ቤት ቅጥር ፲፱ እንዲለጠፍ ማድረጋቸው እና ወደ ክርክሩ ማጠናቀቂያ አካባቢ የጋዜጣ ጥሪ መደረጉ፣ መጥሪያው እንደ ሕጉ ዓላማ በአግባቡ ደርሷል ለማለት አያስችልም። ስለዚህ የክልሉ ሰበር ችሎት ክርክሩ እንደገና እንዲታይ የሰጠው ውሳኔ ጸንቷል።

የሰበር መ/ቁ. 53113

የሰበር መ/ቁጥር: 53113

ቀን: ህዳር 03 ቀን 2003 ዓ.ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች በሌሉበት የቤት ሽያጭ ውል እንዲፈርስና ቤቱ እንዲረከብ ተወስነዋቸው አመልካች በሌሉበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳ (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 78) አቤቱታ አቅርበዋል። ዋናው መከራከሪያ መጥሪያው በሕጉ በተዘረጋው ቅደም ተከተል (በተለይም የጋዜጣ ጥሪና በመኖሪያ ላይ መለጠፍ) በትክክል አለመድረሱ ነው። የሥር ፍ/ቤቶች መጥሪያው የደረሰ በመሆኑ ውድቅ አድርገውታል።

የሕግ ትርጓሜ (Interpretation of Law): በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚጠየቅበት ሥርዓት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78). መጥሪያው በትክክል የመድረሱ አስፈላጊነት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 70(ሀ)).

አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ሥርዓት የሚፈጸመው ተከላኝ መገኘት አለመቻሉ በሚገባ ሲረጋገጥ ብቻ ነው።

ምክንያት (Reasoning): የሥር ፍ/ቤት ዋና መዝገብ ላይ እንደተረጋገጠው፣ ለ1ኛ አመልካች ወደ ጋዜጣ ጥሪ የሄደበት አካሄድ ቅድሚያ ሊፈፀም የሚገባውን ሥርዓት ሳያሟላ ነው። ለሁለተኛ አመልካች ደግሞ የተለጠፈው የፍርድ አፈፃፀም መጥሪያ እንጂ ከዋናው ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው መጥሪያ አልነበረም። ፍርድ ቤቱ በሕጉ የተዘረጋውን ሥርዓት ተከትሎ አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ሥርዓት ከፈጸመ መጥሪያው እንደደረሰ የሚቆጠረው፣ ተከላኝ መገኘት አለመቻሉ በሚገባ ሲረጋገጥ ነው። በመሆኑም መጥሪያው በሚገባ እንዳልደረሰባቸው የተረጋገጠ ሲሆን፣ በበታች ፍርድ ቤቶች ውድቅ መደረጉ የመከራከር መብትን የጣሰ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው።

ውሳኔ (Ruling):

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽሯል።
2. በሌሉበት ታይቶ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78(2) መሠረት ተነስቶ ባሉበት እንዲታይ ተወስኗል።
3. ጉዳዩ ለፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተመልሶ አመልካቾች ባሉበት አይቶ ውሳኔ እንዲሰጥ ታዘዟል።

የሰበር መ/ቁ. 219484

- **ቀን:** ግንቦት 01 ቀን 2014 ዓ/ም
- **የጉዳዩ አጭር ማጠቃለያ:** አመልካች (ተከላኝ) መጥሪያ በአግባቡ ሳይደርሰኝ በሌለሁበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳላት ጠይቃለች። የስር ፍርድ ቤት መጥሪያ በጋዜጣ ጭምር ተላልፏል በማለት አቤቱታውን ውድቅ አድርጓል። ሰበር ሰሚ ችሎት፣ ተጠሪ የአመልካችን አድራሻ (ለምሳሌ የካርታ ቁጥር) ማወቅ የሚችልበት መንገድ እያለ፣ በመጀመሪያው የመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት (ፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 94) መሰረት በአግባቡ እንዲደርስ ጥረት ሳያደርግ፣ በወረዳ በኩል እንዲደርስ ከተደረገ በኋላም ወረዳው አድራሻ ማግኘት አለመቻሉን ሲገልጽ፣ ተገቢውን ጥረት ሳያደርግ በጋዜጣ እንዲጠሩ መወሰኑ የህግ ሥነ-ሥርዓትን ያልተከተለ ነው። በመሆኑም፣ የመስማት መብት በአግባቡ ሳይከበር በሌሉበት የተሰጠው ውሳኔ የክርክር አመራር ግድፈት ስለሆነ፣ ውሳኔው እንዲነሳና ጉዳዩ ተመልሶ እንዲታይ ወስኗል።
- **የህግ ትርጉም (የህግ አተገባበር/መርህ):**
 - የተከላኝ የመደመጥ መብት (Right to be Heard) በህግ የተጠበቀ መሰረታዊ ሥነ-ሥርዓታዊ መብት ነው።

- ተከላሽ መጥሪያ በአግባቡ ደረሰው ተብሎ ሊቆጠር የሚችለው በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 94 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ላይ በተገለጸው አግባብ፤ መጥሪያ እንዲደርስ ተገቢው ጥረት መደረጉ ሲረጋገጥ ነው።
- ከላሽ ለተከላሽ መጥሪያ በአድራሻ የማድረስ የመጀመሪያውን ጥረት በአግባቡ ሳያደርግ እና አድራሻ ማግኘት አለመቻሉ በበቂ ሁኔታ ሳይረጋገጥ፤ በቀላሉ በጋዜጣ እንዲጠሩ መወሰን (Substitute Service)፤ የፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ ያስቀመጠውን የመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት የተከተለ አይደለም።
- መጥሪያ በአግባቡ እንዲደርስ በቂ ጥረት ሳይደረግ፤ ተከላሽ በሌለበት ክርክሩ እንዲቀጥል የተሰጠው ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ፤ ተነሳሽቱ ክርክሩ እንደገና ሊሰማ ይገባዋል።

• ሰበር መዝገብ ቁጥር: 245402

- የጉዳዩ ማጠቃለያ: ጉዳዩ የክልል ሰበር ሰሚ ችሎት በሌለበት (*in absentia*) በሰጠው ውሳኔ ላይ የተጠየቀን ውሳኔ ይነሳልኝ የሚል አቤቱታን አያያዝ ሂደት የሚመለከት ነው። የክልሉ ሰበር ችሎት ፍሬ ነገርን የማጣራት ስልጣን የለኝም በሚል አቤቱታው ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት እንዲቀርብ መወሰኑ ሥነ ሥርዓታዊ ሕግን (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78ን) አላግባብ በመተርጎም የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው ሲል ሽሯል።
- የሕግ ትርጉሞች/ደንቦች:
 - በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ መነሳት: በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78(1) እና (2) መሠረት፤ በክርክሩ ላይ ቀርቦ መልስ ሳይሰጥ በመቅረቱ ምክንያት በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚቀርበው አቤቱታ ውሳኔውን በሰጠው ፍርድ ቤት የሚስተናገድ ነው።
 - የሰበር ችሎት እና ሥነ ሥርዓት አያያዝ: ሰበር ሰሚ ችሎት ፍሬ ነገርን የማጣራት ስልጣን ባይኖረውም፤ በራሱ መዝገብ ላይ ከክርክር አመራር ጋር በተያያዘ የሚነሱ (*Procedural*) አቤቱታዎችን የመምራትና የመወሰን ኃላፊነት አለበት።
 - የሕግ ስህተት: በሰበር ችሎት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የቀረበን አቤቱታ፤ ፍሬ ነገር የማጣራት ስልጣን የለኝም በሚል ወደ መደበኛ ችሎት መምራት፤ ሕግን አላግባብ ከመተርጎም የመነጨ ሥነ ሥርዓታዊ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው።

እንዴት እንዳወቀ ማስረዳት

የሰበር መዝገብ ቁጥር 236565

የሰበር መዝገብ ቁጥር እና ቀን: ሰ/መ/ቁ 236565፣ ግንቦት 3 ቀን 2015 ዓ/ም።

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች (ተከላሽ) በጋብቻ ንብረት ክፍፍል ክስ ላይ በፍርድ ቤት መጥሪያ በአግባቡ ሳይደርሰው በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት በመሆኑ፣ ውሳኔው እንዲነሳለትና ወደ ክርክሩ እንዲገባ አቤቱታ አቅርቧል። ተጠሪ ደግሞ መጥሪያው በዲ.ኤች.ኤስ. እና በጋዜጣ እንዲሁም በግል ስልኩ ስለደረሰው፣ በራሱ ቸልተኝነት የቀረ ሲሆን አቤቱታው በቅን ልቦና ያልቀረበ በመሆኑ ውድቅ እንዲደረግለት ጠይቋል። የሰበር ፍ/ቤቶች መጥሪያው በአግባቡ ደርሶታልና በራሱ ቸልተኝነት ቀርቷል በማለት ውሳኔውን ውድቅ አድርገውታል።

የሕግ ትርጓሜ ወይም መርህ: በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ መነሳት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78(1) እና (2))፡ ተከላሽ ቀርቦ ያልተከራከረው የጥሪው ትዕዛዝ በሚገባ ያሌደረሰው መሆኑን ወይም ቀርቦ ያላለቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ካስረዳ ውሳኔው ይነሳለታል። ነገር ግን ይህ መብት መጥሪያው በህጉ አግባብ ደርሷቸው በቂ የሚባል ምክንያት ሳይኖራቸው ለቀሩ ተከላሾች አይሰጥም።

ምክንያት: የሰበር ፍርድ ቤት ለ/አመልካች በጋዜጣና በፖስታ ጥሪ የተደረገ መሆኑን፣ ፖስታውም በአግባቡ የደረሳቸው መሆኑን እንዲሁም ውሳኔ እንደተሰጠ በአስር ቀን ውስጥ ማወቃቸውን አስመልክቶ በምን አግባብ እንዳወቁ ማስረጃ አለማቅረባቸውን አረጋግጧል። ከነገሩ አጠቃላይ ሁኔታ አንፃር አቤቱታው በበቂ ምክንያት የተደገፈ አለመሆኑን በማረጋገጥ፣ ውሳኔው እንዳይነሳ መወሰኑ የሥነ ሥርዓት ሕጉን አንቀጽ 78 ድንጋጌ ይዘትና ዓላማ መሰረት ያደረገ ነው።

ውሳኔ: የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔና ብይን እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል።

ውጭ አገር የሚገኝ ተከላሽ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 129568

- ቀን: ሰኔ 27 ቀን 2009 ዓ/ም
- መሠረታዊ የሕግ ትርጓሜ (Legal Interpretation): ተከላሽ መከሰሱን ያሳወቀበት ወይም መጥሪያው በማያሻማ ሁኔታ ያልደረሰው እንደሆነ፣ በሌሉበት የተሰጠ ፍርድ እንዲነሳለት የመጠየቅ ሕገ መንግሥታዊ መብቱ ይጠበቃል። የጋዜጣ ጥሪ ውጤታማ የመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት ሆኖ ሊወሰድ አይችልም።

○ የሰበር ችሎት ምክንያት/ማስረጃት:

- አመልካች (ሀዋሳ ዩኒቨርሲቲ) ተጠሪ (ዶ/ር ደመላሽ ቢፋ) የትምህርት ዕድል ውልን ባለማክበሩ ክስ የመሰረተበት ነበር። ተጠሪ ከሀገር ውጭ እያለ በጋዜጣ ጥሪ ተደርጎበት በሌሎች ፍርድ ተሰጥቷል።
- የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት፣ ተጠሪ ከሀገር ውጭ በነበሩበት ወቅት የተደረገው የጋዜጣ ጥሪ ውጤታማ ባለመሆኑ እና ተጠሪ ውሳኔውን ባወቁ በአንድ ወር ውስጥ አቤቱታ ስላቀረቡ፣ የመከራከር መብታቸው ተጠብቆ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ፀንቶ እንዲቀጥል መወሰኑ ሕጉን የተከተለ ነው።
- ተጠሪ በሌሎች የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳለት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78(2) መብቱ የተጠበቀ ነው።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 202803

ቀን፡- ጥር 23 ቀን 2014 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ፡- ተጠሪ በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልክተዋል። አመልካች በበኩላቸው መጥሪያው በቦሌ ክፍለ ከተማ ወረዳ 04 ፍትህ ጽሕፈት ቤት በኩል ስልክ ተደውሎላቸው እንዲወስዱ ቢነገራቸውም ባለመቅረባቸው በቤታቸው ላይ እንዲለጠፍ ተደርጓል ሲሉ ተከራክረዋል። ከፍተኛው ፍርድ ቤት መጥሪያው በህጉ አግባብ ደርሷቸዋል ሲል ውሳኔውን ለመሰረዝ ፍቃደኛ ያልሆነ ሲሆን፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ግን መጥሪያው በኪራይ ቤት ላይ በመለጠፉ እና መድረሱ ባለመረጋገጡ ውሳኔው ተነስቶ ክርክሩ እንዲቀጥል ወስኗል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law)፡- የመጥሪያ አሰጣጥ ስርአት (በፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 103 እና 105 መሰረት) ተከላኸ መከሰሱን እንዲያውቅና የመከራከር መብቱ እንዲጠበቅ በሚያስችል ሁኔታ በጥንቃቄ መተግበር አለበት። መጥሪያ በአግባቡ መድረሱ ካልተረጋገጠ የመከራከር መብትን መጠበቅ ተመራጭ ነው።

ምክንያት እና ውሳኔ፡- የሰበር ችሎቱ ተጠሪ መጥሪያው ሲለጠፍ ከሀገር ውጭ መሆናቸውን የሚያሳይ የቪዛ ሰነድ ማቅረባቸውን እና መጥሪያው የተለጠፈው ተከራይ ባለበት ቤት ላይ መሆኑን ተመልክቷል። ይህም መጥሪያው በአግባቡ መድረሱን አጠራጣሪ ስለሚያደርገው፣ ፍትሃዊነትን ለማረጋገጥ ተጠሪ በክርክሩ እንዲሳተፉ መደረጉ ተገቢ ነው። ስለዚህ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ጸንቷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 125026

- የመዝገብ ቁጥር፡- 125026
- ቀን፡- ሐምሌ 27 ቀን 2009 ዓ.ም

- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፦** አመልካች (ከሳሽ) በተጠሪ ላይ ያቀረቡት የብድር ክፍያ ክስ ተጠሪ በሌሎች ታይቶ ውሳኔ ተሰጥቶ ነበር። ተጠሪ ግን "መጥሪያው በቤቴ ላይ ሲለጠፍ እኔ አገር ውስጥ አልነበርኩም" በሚል ውሳኔው ተነስቶ የመከላከያ መልስ እንዲያቀርቡ በጠየቁት መሠረት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ጥያቄያቸውን ተቀብሎታል።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፦** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 (2) መሠረት፣ አንድ ተከሳሽ መጥሪያው በአግባቡ እንዳልደረሰው ወይም በቂ ምክንያት ኖሮት መቅረብ እንዳልቻለ ካስረዳ፣ በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ ተነስቶ ክርክሩ እንዲቀጥል ይደረጋል።
- **ምክንያት፦** ተከሳሽ የቀረበበትን ክስ ተረድቶ የመከላከያ መልስ የመስጠት መብቱ መሠረታዊ ነው። ተጠሪ መጥሪያው በቤታቸው ላይ በተለጠፈበት ወቅት አገር ውስጥ ስላለመኖራቸው የቀረበው ማስረጃ መጥሪያው በአግባቡ ደርሷቸዋል ለማለት አጠራጣሪ የሚያደርግ በመሆኑ፣ የመከራከር መብታቸው ሊጠበቅ ይገባል።
- **ውሳኔ፦** የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ የሥነ ሥርዓት ሕጉን መሠረት ያደረገ በመሆኑ ጸንቷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 164522

የሰበር መ/ቁ: 164522

ቀን: የካቲት 28 ቀን 2011 ዓ.ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: ተጠሪ (ተከሳሽ) በሌሎች (በስደት ውጪ ሀገር በመኖሩ) በብድር ክስ የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78 መሰረት ያቀረቡት አቤቱታን ይመለከታል። ከፍተኛው ፍርድ ቤት መጥሪያው ለወንድማቸው መድረሱን እና በአፈጻጸም ጊዜ በጋዜጣ ጥሪ መደረጉን በመጥቀስ አቤቱታውን ውድቅ አድርጎ ነበር። ይግባኝ ሰሚው ችሎት ግን የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሽሮ ክርክሩ እንዲቀጥል ወስኗል።

የህግ ትርጉም/ድንጋጌ: በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚቀርብ አቤቱታ ውሳኔው መስጠቱን ከተረዳበት ቀን አንስቶ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ መቅረብ አለበት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78(1))። መጥሪያው ለተከሳሹ መስጠት ሲገባው፣ ተከሳሹን ማግኘት ካልተቻለ ወይም ወኪል ከሌለው አብሮ ለሚኖረው አካለ መጠን የደረሰ የቤተሰብ አባል ሊሰጥ ይችላል (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 95 እና 101)። ተከሳሹ ከኢትዮጵያ ውጪ ከሆነና ወኪል ከሌለው በፖስታ፣ አድራሻው ካልታወቀ በጋዜጣ ሊጠራ ይችላል (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 108)።

ምክንያት: የስር ፍርድ ቤት መጥሪያው ለወንድም መድረሱን አብረው ስለመኖራቸው ሳያረጋግጥ ተቀብሏል። በተጨማሪም፣ በአፈጻጸም መዝገብ ላይ በጋዜጣ የተደረገው ጥሪ ዋናውን ክርክር የሚተካ አይደለም። በዋናው ክስ ላይ መጥሪያው በፖስታ ስለመላኩ ወይም አድራሻው ጠፍቶ በጋዜጣ ጥሪ ስለመደረጉ መዝገቡ አያሳይም። በመሆኑም፣ የከፍተኛ ፍርድ ቤት የተጠሪን የመከራከር መብት የሚነካ ብይን መስጠቱ ስለ መጥሪያ አደራረስ በህጉ የተቀመጠውን ስርዓት ያልተከተለ በመሆኑ፣ የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ብይኑን ሽሮ ክርክሩ እንዲቀጥል መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም።

ውሳኔ፡ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል፡፡

መጥሪያ ስለመድረሱ ለፍርድ ቤት የሚቀርበው ማረጋገጫ

ፊርማ ሳይኖር መቀበልን በምስክርነት ማረጋገጥ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 229507

ቀን፡- ህዳር 27/2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ፡- አመልካች በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው በጠየቁት መሰረት፤ የስር ፍርድ ቤት መጥሪያውን ያደረሱ ሰራተኞችን ሰምቶ አመልካች መጥሪያውን በእጃቸው መቀበላቸው ስለተረጋገጠ ጥያቄያቸውን ውድቅ አድርጎታል። አመልካች መጥሪያውን ስለመቀበሉ የሰጠሁት ፊርማ የለም ሲሉ ተከራክረዋል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law)፡- መጥሪያን ለተከሰሰው ሰው በአካል መስጠት (Personal service) ተመራጭ የአደራረስ ዘዴ ነው። አንድ ሰው መጥሪያውን ስለመቀበሉ ማረጋገጫ ፊርማ ሳይኖርም፤ መጥሪያውን የሰጠው አካል ምስክርነት በመስጠት የአስጣጡን ሁኔታ ካረጋገጠ እንደደረሰ ይቆጠራል።

ምክንያት እና ውሳኔ፡- መጥሪያውን የሰጡት የአስተዳደር ሰራተኛ አመልካች በተገኙበት ችሎት ቀርበው መጥሪያውን በእጃቸው መስጠታቸውን መስክረዋል፤ አመልካችም ይህን ምስክርነት ለማስተባበል ጥያቄ አላቀረቡም። ስለዚህ መጥሪያው ደርሷቸው እያለ ባለመቅረባቸው ውሳኔው ሊነሳ አይገባም በሚል የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ጸንቷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 154767

- **የመዝገብ ቁጥር፡-** 154767
- **ቀን፡-** መስከረም 29 ቀን 2011 ዓ.ም.
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፡-** ጉዳዩ የአባትነት ክርክርን የሚመለከት ሲሆን፤ አመልካች በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ያቀረቡት ጥያቄ በሥር ፍርድ ቤቶች ውድቅ ተደርጓል። አመልካቹ መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ ባለመሆናቸው ጉዳዩ በሌሉበት መታየቱ እና ያለ ዲ.ኤን.ኤ (DNA) ምርመራ አባትነት መወሰኑ ሕጋዊነት ላይ የቀረበ አቤቱታ ነው።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፡-** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 103 መሠረት፤ አንድ ተከላሽ መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆኑ በመሐላ ቃል ከተረጋገጠ መጥሪያው እንደደረሰው ተቆጥሮ ክርክሩ በሌለበት ሊቀጥል ይችላል። እንዲሁም የአባትነት ክርክር በሚኖርበት ጊዜ የዲ.ኤን.ኤ ምርመራ ጥያቄ መቅረብ ያለበት በተከላሽ ወገን በመከላከያ ማስረጃነት እንጂ ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት እንዲደረግ የማዘዝ ግዴታ የለበትም።

- **ምክንያትና ውሳኔ፦** አመልካቹ መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆኑንና በማስረጃ በመረጋገጡ፤ የመከራከር መብታቸውን በገዛ ፈቃዳቸው እንደተውጣጡ ይቆጠራል። የዲ.ኤን.ኤ ምርመራም አመልካቹ ቀርበው ባልተከራከሩበት ሁኔታ ፍርድ ቤቱ በራሱ እንዲከናወን የማዘዝ ሕጋዊ ምክንያት የለም። ስለዚህ የሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ጸንቷል።

አንድ ወር ውሳኔ መስጠቱን ካወቁበት

የሰበር መዝገብ ቁጥር 230400

ቀን፦ ሚያዝያ 25 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ፦ የመንግስት ተቋም በሆነው ተጠሪ ላይ በሌለበት ውሳኔ ተሰጥቷል። ከፍተኛው ፍርድ ቤት መጥሪያው ለተቋሙ የበላይ ኃላፊ ስላልደረሰ ውሳኔው ሊነሳ ይገባል በሚል የሰር ፍርድ ቤት ውሳኔን ሽሯል። አመልካች በበኩላቸው መጥሪያው ለመዝገብ ቤት ደርሷል፤ ተጠሪም ውሳኔውን ካወቁ ከአንድ ወር በኋላ ነው አቤቱታ ያቀረቡት ሲሉ ተከራክረዋል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law)፦ በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚቀርብ አቤቱታ ውሳኔው መስጠቱን ካወቁበት ቀን ጀምሮ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ መቅረብ አለበት (ፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1))።

ምክንያት እና ውሳኔ፦ ከፍተኛው ፍርድ ቤት የአቤቱታውን የጊዜ ገደብ (ይርጋ) ሳይመረምር መጥሪያው ለኃላፊው አልደረሰም በሚል ብቻ መወሰኑ ስህተት ነው። ስለዚህ አቤቱታው በህጉ በተቀመጠው የአንድ ወር ጊዜ ውስጥ የቀረበ መሆን አለመሆኑን አጣርቶ እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሶለታል።

በጥብቅ የሚተገበር /የግራ ቀኙ ምስክሮች/

የሰበር መዝገብ ቁጥር 233714

ቀን፦ ሚያዝያ 26 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ፦ ተከሳሽ (አሁኑ አመልካች) በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው በቁጥር 78 መሠረት አመልክተዋል። የሥር ፍርድ ቤት አመልካች ጉዳዩ በክርክር ላይ መሆኑን ቀድመው ያውቁ ነበር በሚል የተጠሪን ምስክሮች ብቻ ሰምቶ፤ የአንድ ወር የጊዜ ገደብ አልፎባቸዋል በሚል አቤቱታቸውን ውድቅ አድርጎታል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law)፦ መጥሪያን ለተከሳሽ የማድረስ ሥርዓት (Procedural due process) የተከሳሽን የመሰማትና ራሱን የመከላከል መብት ለማረጋገጥ በጥብቅ ሊተገበር ይገባል። ፍርድ ቤቶች

በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚቀርብን አቤቱታ ሲመረምሩ፤ ተከላሹ ውሳኔ መስጠቱን በትክክል የተረዳበትን ጊዜና መጥሪያው በህጉ መሠረት መድረስ አለመድረሱን የማረጋገጥ ግዴታ አለባቸው።

ምክንያት እና ውሳኔ፦ የሥር ፍርድ ቤት የተጠሪን ምስክሮች ብቻ ሰምቶ የአመልካችን ምስክሮች ሳይሰማ መወሰኑ የክርክር አመራር ጉድለት ያለበትና የመሰማት መብትን የጣሰ ነው። እንዲሁም የመጥሪያ አደራረስ ዘዴዎች (በአካል፣ በአማራጭ ወይም በጋዜጣ) በቅደም ተከተላቸው መተግበራቸው አልተረጋገጠም። በመሆኑም ውሳኔው ተሽሮ ጉዳዩ እንዲጣራ ተመልሷል።

የሰበር መ/ቁጥር 219436

ቀን: ሐምሌ 28 ቀን 2014 ዓ/ም

ጉዳዩ በአጭሩ: ተጠሪ (ከሳሽ) በአመልካች (ተከላሽ) ላይ የሁከት ይወገድልኝ ክስ አቅርበው፤ አመልካች መጥሪያ አልቀበልም ማለቷ በማስረጃ ተረጋግጦ፤ ፍርድ ቤቱ በሌላችበት ሁከቱ እንዲወገድ ወስኗል። አመልካች በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 78 መሰረት መጥሪያው በህጉ አግባብ ያልደረሳቸው መሆኑን በመግለጽ ውሳኔው እንዲነሳ ቢጠይቁም፤ የስር ፍርድ ቤት አቤቱታውን ውድቅ አድርጎታል። አመልካች መጥሪያው ያልደረሰኝ መሆኑን ለማስረዳት የቆጠሩባቸውን የሰው ምስክሮች ሳይሰማ ውድቅ መደረጉ የመከራከር መብቱን የነካ ነው በማለት ሰበር አቅርቦዋል።

የሕግ ትርጉም/ደንብ:

- **በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ መነሳት:** በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 78 መሰረት፤ ተከላሽ ውሳኔው እንዲነሳለት የሚጠይቀው መጥሪያው በህጉ አግባብ ያልደረሰው መሆኑን በማስረዳት ሊሆን ይችላል። አመልካች ይህንን ለማስረዳት ያቀረበውን ማስረጃ ፍርድ ቤቱ ማየት አለበት።

ምክንያት: አመልካች መጥሪያው በህጉ አግባብ ያልደረሳቸው መሆኑን ለማስረዳት የሰው ምስክሮችን ስም ዘርዝረው አቅርበው እያለ፤ የስር ፍርድ ቤት የተጠሪን ምስክሮች ከመስማት ውጪ፤ አመልካች የዘረዘሯቸውን የሰው ምስክሮች ሳይሰማ አቤቱታውን ውድቅ ማድረጉ፤ አመልካች በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 78 መሰረት ላቀረቡት አቤቱታ ተገቢውን እልባት አለመስጠት በመሆኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው።

ውሳኔ:

1. የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ትዕዛዝ እና የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ፍርድ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ.348(1) መሰረት ተሽረዋል።
2. የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መዝገቡን በማንቀሳቀስ አመልካች መጥሪያው ያልደረሳቸው መሆኑን ለማስረዳት የቆጠሯቸውን የሰው ምስክሮች በመስማትና ተገቢውን ማጣራት በማድረግ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 78 መሰረት ተገቢውን ትዕዛዝ እንዲሰጥ ጉዳዩ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.343(1) መሰረት ተመልሷል።

በሌለበት የመነሳቱ ውጤት

የሰበር መዝገብ ቁጥር 245296 (እና 2827)

ቀን:- ሰኔ 28 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- አመልካች በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው አቤቱታ አቅርበው እያለ፣ ጉዳዩን የሚያዩት ዳኛ ከችሎት እንዲነሱላቸው በጠየቁት መሠረት ዳኛው ራሳቸውን አንስተዋል። ሆኖም መዝገቡ የተመራለት ሌላኛው ችሎት የቀረበውን የቁጥር 78 አቤቱታ ሳይመረምር መዝገቡን ያለ ውጤት ዘግቶታል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law):- ፍርድ ቤቶች በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት የቀረበን አቤቱታ የማጣራትና ዳኝነት የመስጠት ሕገ መንግስታዊና ሥነ ሥርዓታዊ ግዴታ አለባቸው። አቤቱታው ሳይወሰን መዝገብን መዘጋት ፍትህ የማግኘት መብትን መጣስ ነው።

ምክንያት እና ውሳኔ:- አመልካች በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ምላሽ ሳያገኝ መዝገቡ መዘጋቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። በመሆኑም መዝገቡ ተከፍቶ የአመልካች አቤቱታ በሥነ ሥርዓት ሕጉ መሠረት እንዲታይ ጉዳዩ ተመልሷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 239167

ቀን:- ሚያዝያ 30 ቀን 2016 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- በ2ኛ ተጠሪና በ1ኛ አመልካች መካከል የነበረ የጋብቻ ንብረት ክፍፍል ክስ 1ኛ አመልካች በሌለበት ታይቶ ንብረቱ ለ1ኛ ተጠሪ በሀራጅ ተሸጧል። በኋላ ግን 1ኛ አመልካች በሌለበት የተሰጠውን ውሳኔ አስነስተው ንብረቱ የግላቸው መሆኑን አስወስነዋል። በመሆኑም ንብረቱን ከሀራጅ ገዥው (1ኛ ተጠሪ) ለማስመለስ አዲስ ክስ መስርተዋል።

የህግ ትርጉም (Rule of Law):- በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 455 መሠረት፣ በፍርድ አፈጻጸም ወቅት የሌላ 3ኛ ወገን መብት ያለበት ንብረት በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ተሸጦ ቢገኝ፣ ባለመብቱ ንብረቱን ለማስመለስ አዲስ ክስ የመመሥረት መብት አለው። መጥሪያ ሳይደርሰውና የመከራከር ዕድል ተነፍጎት ንብረቱ የተሸጠበት ተከላክሎ፣ ውሳኔውን ካስነሳ በኋላ እንደ 3ኛ ወገን ተቆጥሮ ንብረቱን ለማስመለስ ክስ ማቅረብ ይችላል።

ምክንያት እና ውሳኔ:- 1ኛ አመልካች መጥሪያ ሳይደርሳቸውና ባላወቁበት ሁኔታ ንብረታቸው መሸጡ ተረጋግጧል። ንብረቱ የተሸጠው መሠረት በሌለው ውሳኔ በመሆኑ፣ 1ኛ አመልካች ንብረታቸውን የማስመለስ ሕገ መንግስታዊና ሥነ ሥርዓታዊ መብት አላቸው። በመሆኑም የሀራጅ ሽያጩ ተሰርዞ ንብረቱ ወደ አመልካች ስም እንዲመለስ ተወስኗል።

በቁጥር 6 መሰረት አቤቱታ ስለማቅረብ

. የሰበር መዝገብ ቁጥር 104024

- የመዝገብ ቁጥር:- 104024
- ቀን:- ቀን 24/01/2008 ዓ.ም
- የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- ጉዳዩ በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት ወገን፤ ውሳኔው በሐሰተኛ ማስረጃ ላይ የተመሠረተ ነው። በሚል ያቀረበው የዳግም ዳኝነት (Review of Judgment) ጥያቄ ውድቅ መደረጉን የሚመለከት ነው። የወረዳው ፍርድ ቤት "አመልካች በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳለት ያቀረበው ጥያቄ ውድቅ ስለተደረገ፤ የዳግም ዳኝነት ሊጠይቅ አይችልም" በሚል አቤቱታውን ውድቅ አድርጎት ነበር።
- የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም):- የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 6 ዓላማ እውነተኛና ሕግን መሠረት ያደረገ ዳኝነት እንዲሰጥ ማስቻል ነው። አንድ ወገን በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳለት በቁጥር 78 መሠረት ያቀረበው ጥያቄ ውድቅ መደረጉ ብቻውን፤ በቁጥር 6 መሠረት "ውሳኔው በሐሰተኛ ማስረጃ የተሰጠ ነው" በሚል የዳግም ዳኝነት ጥያቄ ከማቅረብ አይከለክለውም።
- ምክንያትና ውሳኔ:- ፍርድ ቤቶች ክርክሮች በእውነተኛ ማስረጃ ላይ የተመሠረቱ መሆናቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለባቸው። አመልካች በሌለበት መወሰኑ በቁጥር 6 መሠረት አቤቱታ ከማቅረብ የሚያግደው ባለመሆኑ፤ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ተሽሮ የወረዳው ፍርድ ቤት የሐሰተኛ ማስረጃ የቀረበ መሆን አለመሆኑን መርምሮ ውሳኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ ተመልሷል።

ቁጥር 358

- የመዝገብ ቁጥር:- 114993
- ቀን:- ሐምሌ 17 ቀን 2009 ዓ.ም
- የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- ተጠሪ ከአንደኛ አመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ እንዲረጋገጥላቸው በሌሉበት ባገኙት ውሳኔ ላይ፤ ሁለተኛ አመልካች "ውሳኔው የተሰጠው በሐሰተኛ ሰነድ ላይ በመመሥረት ነው" በሚል የዳግም ዳኝነት (Review of Judgment) ጥያቄ በማቅረባቸው የተነሳ ክርክር ነው።
- የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም):- በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 6 መሠረት የዳግም ዳኝነት ጥያቄ ሊያቀርብ የሚችለው በክርክሩ ሂደት ተካፋይ የነበረ ወገን ብቻ ነው። በክርክሩ ተካፋይ ያልሆነ ነገር ግን ውሳኔው መብቱን የሚነካበት ወገን መብቱን ሊያስከብር የሚችለው በሕግ ቁጥር 358 መሠረት የፍርድ መቃወሚያ በማቅረብ ነው።
- ምክንያት:- የዳግም ዳኝነት ሥርዓት ጥብቅ መለኪያዎች ያሉትና በክርክሩ ሂደት ተካፋይ ያልነበረ ሦስተኛ ወገንን ለማስተናገድ የተቀረጸ ባለመሆኑ፤ ሁለተኛ አመልካች በዚህ ድንጋጌ አቤቱታ ማቅረባቸው ሕጋዊ መሠረት የለውም። አንደኛ አመልካችም በበኩላቸው በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ጥያቄ አቅርበው ውድቅ ከተደረገባቸው በኋላ፤ በቁጥር 358 መሠረት የፍርድ መቃወሚያ ማቅረባቸው ሥነ ሥርዓታዊ አይደለም።
- ውሳኔ:- የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካቾችን አቤቱታ ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በሚል ውሳኔው ጸንቷል።

ይግባኝ እና በሌለበት አቤቱታ እንዲነሳ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 251218

ቀን: ጥቅምት 07 ቀን 2017 ዓ/ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: ተጠሪ (ሀበሻ ኮንስትራክሽን ማቴርያል ልማት አ/ማ) 1ኛ አመልካች የሆነው ማሕበር (ዶ/ር ክንዴ ካሰኝና ቤተሰቦቹ ሕንጻ ሥራ ተቋራጭ ኃ/የተ/የግ/ማሕበር) እንዲፈርስ ጠይቋል። ተጠሪ ማሕበሩን የሚያስተዳድር ሥራ-አስኪያጅና ከፍተኛ የአክሲዮን ባለድርሻ የነበሩት ዶ/ር ክንዴ ካሰኝ ከሞቱ በኋላ አመራር አልተሰየመም። ተጠሪ ከማሕበሩ ጋር የንብረት አስተዳደርና የሪል እስቴት ልማት ውል ስላለው፣ ፕሮጀክቱ በመቆሙ ምክንያት የገባውን ውል መወጣት ባለመቻሉና ትርፍ በማጣቱ፣ በንግድ ሕጉ አንቀጽ 531 መሰረት "ገንዘብ ጠያቂ" ነኝ በማለት ማሕበሩ እንዲፈርስ ጠየቀ። የሰር ፍርድ ቤቶች (መጀመሪያ ደረጃና ከፍተኛ ፍ/ቤት) ተጠሪ 57% ትርፍ ማግኘት የሚገባው በመሆኑ "ገንዘብ ጠያቂ" ነው፤ እንዲሁም ማሕበሩ የአስተዳደር አካል የሌለው በመሆኑ ማሕበሩ ሊፈርስ ይገባል በማለት ወስነዋል። አመልካችም ይህ ውሳኔ ከህግ ውጪ ነው በማለት ለሰበር አቅርበዋል።

የህግ ትርጉም (Interpretation of Law):

- የማህበር መፍረስ ምክንያት:** ኃላፊነቱ የተወሰነ የንግድ ማሕበር በፍርድ ቤት ሊፈርስ የሚችለው በንግድ ሕጉ አንቀጽ 181(4, 5) እና 531 መሰረት የማሕበሩ አባላት ወይም ገንዘብ ጠያቂ ማሕበሩ እንዲፈርስ ሲያመለክቱ ወይም ማሕበሩ መክሰሩ በፍርድ ቤት ሲወሰን ነው።
- "ገንዘብ ጠያቂ" ትርጓሜ:** በንግድ ሕጉ አንቀጽ 531 መሰረት ማሕበሩ እንዲፈርስ የሚጠይቀው "ገንዘብ ጠያቂ" ማሕበሩ ላይ የሚጠይቀው የታወቀ ገንዘብ ሲኖር ጥቅሙን ለመጠበቅ የሚጠቀምበት ሥርዓት ነው።
- በሌለበት መታየትና ይግባኝ መብት:** ጉዳዩ በሌለበት የታየ ተከራካሪ (ተከሳሽ) በቀጥታ በውሳኔው ላይ ይግባኝ የመጠየቅ መብት አለው (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320 እና ተከታይ ድንጋጌዎች)።

ምክንያት:

- ተጠሪ ከ1ኛ አመልካች ማሕበር ጋር የገባው የሪል እስቴት ልማት ውል ስምምነት እንጂ፣ አሁን ባለው ሁኔታ ማሕበሩ ላይ የሚጠይቀው የታወቀ ገንዘብ የለም።
- ተጠሪ 57% ትርፍ ማግኘት የሚገባው መሆኑ፣ ሥራው ሲጠናቀቅ ትርፍ የሚያስገኝ ከሆነ የሚታወቅ እንጂ፣ አሁን ባለበት ደረጃ ተጠሪን 1ኛ አመልካች ላይ "ገንዘብ ጠያቂ" አያደርገውም።
- ገንዘብ ጠያቂ ሳይሆን ማሕበሩ እንዲፈርስ መጠየቁ፣ በንግድ ሕጉ አንቀጽ 531 አግባብ መሰረት ሊፈቀድ አይገባም።

4. የስር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ገንዘብ ጠያቂ ስለመሆኑ ባላሳየበት ሁኔታ ማሕበሩ እንዲፈርስ መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።
5. 1ኛ አመልካች በስር ፍርድ ቤት በሌለበት ታይቷልና የሰበር አቤቱታ ሊያቀርብ አይገባም የሚለው የተጠሪ መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም።

የመጨረሻ ውሳኔ:

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 300292 (ግንቦት 30 ቀን 2015 ዓ/ም) እና የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01259 (ታህሳስ 13 ቀን 2015 ዓ/ም) የሠጡት ውሳኔ በሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀጽ 9(1)(ለ) መሰረት ተሽሯል።
2. 1ኛ አመልካች ማሕበር ሊፈርስ አይገባም ተብሎ ተወስኗል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 36412

የሰበር መዝገብ ቁጥር እና ቀን: ሰ/መ/ቁ. 36412፣ ጥቅምት 13 ቀን 2001 ዓ.ም።

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች በንብረት ጉዳት ካሳ ክስ ተከስሰው፣ መጥሪያ ደርሷቸው ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ብይን ተሰጥቶ፣ ወደ ክርክሩ ለመግባት ያቀረቡት ጥያቄ ውድቅ ከተደረገ በኋላ፣ በዋናው ጉዳይ ብር 70,500.00 ካሳ እንዲከፍሉ ተወስኖባቸዋል። አመልካች በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሲያቀርቡ፣ ፍ/ቤቱ አመልካች በብይኑ ላይ ይግባኝ ሳይሉ በፍሬ ነገሩ ላይ ይግባኝ ማለት አይችሉም በማለት ፍሬ ጉዳዩን ሳይመረምር መዝገቡን ዘግቶታል። አመልካች ይህ የሥነ ሥርዓት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው በማለት አቤቱታ አቀረበ።

የሕግ ትርጓሜ ወይም መርህ:

1. በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ መነሳት (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 78(1)): ተከላኸ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ ወይም ትእዛዝ መስጠቱን ካወቀ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ እንዲነሣለት ሊመለከት ይችላል።
2. የይግባኝ አቀራረብ ሥርዓት: ተከላኸ ወደ ክርክሩ ልግባ የሚለው ጥያቄ ውድቅ ሲሆንበት በዚሁ ብይን ላይ ይግባኝ ማቅረብ ወይስ በዋናው ጉዳይ ውሳኔ እስኪሰጥ ድረስ ጠብቆ አጠቃልሎ ይግባኝ ማቅረብ የሚሉት ጥያቄዎች በሥነ ሥርዓቱ የተተወለት ምርጫ ነው።
3. የይግባኝ መብት: አንድ ተከራካሪ ወደ ክርክሩ ገብቶ እንዲሳተፍ ዕድል መስጠት የሕግ ሥርዓት የግድ የሚለው ሲሆን፣ ይህንን ዕድል መንፈግ መሰረታዊውን መብት ማጣበብ በመሆኑ ቅሬታውን በይግባኝ ሥርዓት ጥያቄውን አቅርቦ ጉዳዩ እንዲታይለት ማድረግ መብቱ ነው።

ምክንያት፡ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች ወደ ክርክሩ ሊገቡ አይገባም ተብሎ ብይን ሲሰጥ በዚህ ብይን ላይ ይግባኝ ብለው መምጣት ሲገባቸው በፍሬ ጉዳዩ ላይ ይግባኝ ብለው መምጣታቸው ሥነ ሥርዓታዊ አይደለም በሚል ምክንያት ፍሬ ጉዳዩን ሳይመረምር መዝገቡን መዝጋቱ፤ አቤቱታውን የሚከለክል ግልጽ ሥርዓት በሌለበት ሁኔታ በመሆኑ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 78 መሠረት ጥያቄ የማቅረብ ምርጫ የተከሰተ እንጂ አስገዳጅነት የሌለው ሥርዓት ነው። ተከሣሹ ወደ ክርክሩ ልግባ የሚለው ጥያቄ ውድቅ ከተደረገ በኋላ በዋናው ጉዳይ ላይ በተሰጠው ውሳኔ ይግባኝ ሲያቀርብ፤ በስር ፍርድ ቤት ክርክሩን ተሳታፊ ባለመሆን ያላነሳውን ነጥብ እንዳያነሳ በሚል ገደብ ብቻ እንጂ ሙሉ በሙሉ ይግባኝ የማቅረብ መብቱ አይከለክልም።

ውሳኔ፡ የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሠረት ተሽሯል። ተከሣሽ ወደ ክርክሩ ሊገቡ ጥያቄ አቅርበው ተቀባይነት ካጡ በኋላ በሌሉበት ጉዳዩ ታይቶ በተሰጠው ውሳኔ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ይግባኝ ለበላይ ፍ/ቤት ከማቅረብ የሚከለክላቸው የሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌ የለም ተብሏል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ፍሬ ጉዳዩን መርምሮ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343/1/ መሠረት ተመልሶለታል።

ጊዜው

አቤቱታ ለችሎት ቀረበ የሚባለው መቼ ነው?

የሰበር መዝገብ ቁጥር 101478

- **የመዝገብ ቁጥር፡-** 101478
- **ቀን፡-** ሰኔ 29 ቀን 2007 ዓ.ም
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፡-** ክርክሩ የተነሳው አንድ ተከላሽ በሌለበት የተሰጠ ትዕዛዝ ወይም ውሳኔ እንዲነሳለት አቤቱታ ሊያቀርብ የሚችልበትን የጊዜ ገደብ በሚመለከት ነው። አመልካች በፌዴስትራል ፊት ቀርቦ ቃለ መሀላ የፈጸመው በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ቢሆንም፤ አቤቱታው ለችሎቱ የደረሰው ግን ከአንድ ወር በኋላ በመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች የጊዜ ገደብ አልፏል በሚል ውድቅ አድርገውት ነበር።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፡-** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 (1) መሠረት አንድ ተከላሽ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት የሚያቀርበው አቤቱታ፤ በፌዴስትራል ፊት ቀርቦ መሀላ የፈጸመበት ቀን አቤቱታው ለችሎቱ እንደቀረበ ተቆጥሮ ሊታሰብ ይገባል።
- **ምክንያትና ውሳኔ፡-** አመልካች በፌዴስትራል ጽሕፈት ቤት ቀርቦ የመሀላ ቃል የፈጸመው በ30/09/2005 ዓ.ም መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ፤ አቤቱታው ለችሎቱ የቀረበው በዚህ ቀን ተደርጎ ሊወሰድ ይገባል። ይህም በሕጉ ከተቀመጠው የአንድ ወር ጊዜ ገደብ በፊት የቀረበ ስለሆነ፤ የበታች ፍርድ ቤቶች አቤቱታውን ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ተሽሮ ጉዳዩ በዝርዝር እንዲታይ ተመልሷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 149241

- የመዝገብ ቁጥር:- 149241
- ቀን:- 27/10/2010 ዓ.ም
- የጉዳዩ አጭር መግለጫ:- አንድ ተከላሽ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት የሚያቀርበው አቤቱታ የጊዜ ገደብ መቆጠር ያለበት ከመቼ ጀምሮ ነው የሚለውን ክርክር ይመለከታል።
- የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም):- በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1) መሠረት፤ አንድ ተከላሽ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ እንዲነሳለት ማመልከት ያለበት ትዕዛዙ መሰጠቱን በተረዳው (ባወቀበት) በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ነው።
- ምክንያትና ውሳኔ:- አመልካች በ25/8/2009 ዓ.ም በዋለው ችሎት ቀርቦ ክርክሩ በሌለበት እንዲቀጥል መታዘዙን አውቋል። ይሁን እንጂ የመጨረሻው ውሳኔ እስከሚሰጥ ጠብቆ አቤቱታውን ያቀረበው ከ1 ወር ከ8 ቀን በኋላ በመሆኑ፤ የአቤቱታ ማቅረቢያ ጊዜው አልፏል። ስለዚህ የሥር ፍርድ ቤቶች አቤቱታውን በይርጋ ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በሚል ጸንቷል።

የሰበር መዝገብ ቁጥር 158997

የሰበር መ/ቁ: 158997

ቀን: ታህሳስ 22 ቀን 2011 ዓ/ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ: አመልካች (አቶ አብርሃ ፲/፱ዲቅ) በሌሎች የተሰጠ ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78 መሰረት ተነስቶ ክርክሩ እንደገና እንዲታይላቸው ያቀረቡት ማመልከቻ ነው። ውሳኔው ግንቦት 4 ቀን 2009 ዓ.ም የተሰጠ ሲሆን፤ አመልካች አቤቱታውን ያቀረቡት ጥቅምት 30 ቀን 2010 ዓ.ም ነበር። የሰበር ፍርድ ቤቶች ውሳኔው መሰጠቱን ካወቁበት ጊዜ አንስቶ በአንድ ወር ውስጥ ያላቀረቡ በመሆኑ የጊዜ ገደቡ አልፏል (ከ50 ቀናት በኋላ) በማለት አቤቱታውን ውድቅ አድርገዋል። አመልካች በበኩላቸው የጊዜ ገደቡ መቆጠር ያለበት የውሳኔ ግልባጭ ከተሰጣቸው (መስከረም 10 ቀን 2010 ዓ.ም) ጀምሮ ነው ሲሉ ተከራክረዋል።

የህግ ትርጉም/ድንጋጌ: በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78(1) ላይ እንደተደነገገው፤ በሌለበት የተሰጠ ወገን ውሳኔ መሰጠቱን ካወቀበት ጊዜ ጀምሮ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ማመልከት እንዳለበት በግልፅ ተደንግጓል።

ምክንያት: አመልካች በሌለበት ትእዛዝ ወይም ውሳኔ መሰጠቱን ካወቀበት በአንድ ወር ውስጥ ሰበር ችሎቱን ሳይሆን ትእዛዙን ለሰጠው ለራሱ ፍርድ ቤት ማመልከት ይችላል ነበር። በማመልከቻ ከመጠየቅ ባለፈ የውሳኔ ግልባጭ ማቅረብ አስፈላጊ አልነበረም። ውሳኔ መሰጠቱን በወቅቱ አውቀው እያለ፤ የውሳኔ ግልባጭ ለመጠየቅ ረጅም ጊዜ የቆዩበት ምክንያት ግልጽ አይደለም። ውሳኔ ግልባጭ ከተሰጣቸው ቀን (መስከረም 10 ቀን 2010 ዓ.ም) ጀምሮ ቢቆጠር እንኳን፤ አቤቱታቸው የቀረበው ከ50 ቀናት በኋላ በመሆኑ፤ የአንድ ወር የጊዜ ገደቡን ያለፈ ነው።

ውሳኔ: በሌሎች ውሳኔ እንዲነሳ የቀረበው አቤቱታ የጊዜ ገደብ ያለፈበት በመሆኑ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል።

አቆጣጠሩ መነሻ ጊዜው

የሰበር መዝገብ ቁጥር 76601

- **የመዝገብ ቁጥር:-** 76601
- **ቀን:-** ሰኔ 18 ቀን 2004 ዓ.ም.
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ:-** አመልካች በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1) መሠረት ያቀረበው አቤቱታ በአንድ ወር የጊዜ ገደብ ውስጥ አልቀረበም በሚል በበታች ፍርድ ቤቶች ውድቅ ተደርጓል። ክርክሩ የሚያጠነጥነው የአንድ ወር የጊዜ ገደብ አቆጣጠር መነሻ ከመቼ መሆን አለበት በሚለው ነጥብ ላይ ነው።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም):-** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ውስጥ ለይርጋ ቀናት አቆጣጠር ግልጽ ድንጋጌ በሌለበት ሁኔታ፣ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1848 እና ተከታዮቹ ስለ ጊዜ አቆጣጠር ያስቀመጧቸው ድንጋጌዎች ተፈጻሚ ይሆናሉ።
- **ምክንያት:-** የሥነ ሥርዓት ሕግ ዓላማ ፍትሕን ማቀላጠፍ ቢሆንም፣ በውስጡ በግልጽ ምላሽ ያላገኙ ጉዳዮችን በዋናው ሕግ (Substantive Law) አግባብነት ባላቸው ድንጋጌዎች መሙላት የሕጎቹን ትስስርና ውጤታማነት ያረጋግጣል። በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1848 መሠረት የመጀመሪያው ቀን ለጊዜ አቆጣጠር መነሻ መሆን የለበትም።
- **ውሳኔ:-** የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ተሽሮ፣ የጊዜ አቆጣጠሩ ከመጀመሪያው ቀን በኋላ መቆጠር ስላለበት የአመልካች አቤቱታ በጊዜ ገደብ ውስጥ እንደቀረበ ተቆጥሮ ጉዳዩ በሥር ፍርድ ቤት እንዲታይ ተመልሷል።

ተከሳሽ ለመቀበል ፈቃደኛ ካልሆነ የከሳሽ ምስክሮች መስማት አለባቸው ወይስ ምስክር መዘርዘር ብቻ በቂ ነው?

የሰበር መዝገብ ቁጥር 103424

- **የመዝገብ ቁጥር:-** 103424
- **ቀን:-** መጋቢት 2 ቀን 2008 ዓ.ም.
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ:-** አንድ ተከሳሽ በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት መጥሪያ በአግባቡ ሳይደርሰው መሆኑን በመግለጽ ውሳኔው እንዲነሳለት ያቀረበው አቤቱታ ውድቅ መደረጉን የሚመለከት ነው። ተጠሪዎች "ተከሳሹ መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ አልሆኑም" በማለት በቃለ መሀላ በማረጋገጣቸው የበታች ፍርድ ቤት ጉዳዩን በሌለበት አይቶት ነበር።

- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፦** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 104 መሠረት፤ አንድ ተከላኸ መጥሪያ ለመቀበል ወይም ፊርማ ለመስጠት ፈቃደኛ ካልሆነ ሁኔታውን በወቅቱ የታዘቡ ምስክሮች ስም ዝርዝር ተገልጾ ለፍርድ ቤት መቅረብ አለበት። ይህ ሥርዓት ሳይሟላ ተከላኸ መጥሪያ ለመቀበል ፈቃደኛ አልሆነም በሚል ብቻ ጉዳዩን በሌለበት ማየት ሕጋዊ መሠረት የለውም።
- **ምክንያትና ውሳኔ፦** የበታች ፍርድ ቤት የምስክሮችን ዝርዝር ሳያረጋግጥ ተጠሪዎች በሰጡት የቃለ መሀላ አቤቱታ ብቻ መጥሪያው እንደደረሰ መቁጠሩ ስህተት ነው። በተጨማሪም ንብረቱ የማይንቀሳቀስ ቤት በመሆኑ መጥሪያውን በቤቱ ላይ በመለጠፍ ተከላኸ እንዲያውቁት ማድረግ ሲገባ ይህ አልተደረገም። ስለዚህ በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ ተነስቶ ክርክሩ እንደገና እንዲሰማ ተወስኗል።

በቂ ምክንያት ተፈጻሚነቱ መቼ ነው?

የሰበር መዝገብ ቁጥር 54080

- **የመዝገብ ቁጥር፦** 54080።
- **ቀን፦** ጥቅምት 19 ቀን 2003 ዓ.ም።
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፦** አመልካች በሥር ፍርድ ቤት በሌሉበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ውድቅ መደረጉን የሚመለከት ነው። አመልካች በቀጠሮው ቀን ያልቀረቡት በቤተሰብ ጤና ችግር ምክንያት መሆኑን እና ጠበቃቸውም የጥብቅና ፈቃድ ችግር ስላለባቸው መሆኑን ገልጸው ነበር። የሰር ፍርድ ቤት ግን "በሌላ ጠበቃ መወከል ትችሉ ነበር" በሚል ጥያቄያቸውን ውድቅ አድርጎታል።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፦** በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 (2) መሠረት፤ አንድ ተከላኸ በቀጠሮው ቀን ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ካስረዳ በሌለበት የተሰጠው ብይን ተነስቶ ክርክሩ ሊቀጥል ይገባል። በጠበቃ መወከል መብት እንጂ ግዴታ ባለመሆኑ፤ ተከራካሪው በበቂ ምክንያት ካልቀረበ "በሌላ ጠበቃ መወከል ትችሉ ነበር" በሚል የመከራከር መብትን መከልከል አይቻልም።
- **ምክንያትና ውሳኔ፦** አመልካች ያቀረቡት የጤና ችግር ማስረጃ ተቀባይነት ካገኘ፤ በጠበቃ የመወከል መብትን እንደ አማራጭ ወስዶ የመከራከር መብትን መከልከል መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ተሸሮ ክርክሩ አመልካች ባሉበት እንደገና እንዲታይ ተወስኗል።

. የሰበር መዝገብ ቁጥር 212607

- **የሰበር መ/ቁ እና ቀን፦** 212607፤ ሚያዚያ 28 ቀን 2014 ዓ/ም።
- **የጉዳዩ ማጠቃለያ፦** አመልካች (ሄሜ ኃ/የተ/የግ/ማህበር) የማህበሩ ስራ አስኪያጅ በመሞታቸው ምክንያት ክሱን መከላከል ሳይችል በመቅረቱ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78 መሰረት ጠይቋል። ውሳኔውን ያወቅነው ጊዜያዊ አስተዳዳሪ ከተሾመ በኋላ በ30 ቀናት ውስጥ ነው የሚል ክርክር አቅርቧል።

• የህግ ትርጓሜ (Legal Rule/Interpretation):

- በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚጠይቅ ተከላሽ፣ የጥሪው ትዕዛዝ በሚገባ ያልደረሰው መሆኑን ወይም ክርክሩ ላይ ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ማስረዳት ይጠበቅበታል (ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 78(2))።
- ውሳኔው እንዲነሳ የቀረበው አቤቱታ ተቀባይነት ከማግኘቱ በፊት በቅን ልቦና የቀረበና በቂ ምክንያት የተደገፈ መሆኑን በጥንቃቄ መመርመር ይገባል።

• ምክንያት (Reasoning): አመልካች መጥሪያው በህጉ አግባብ አልደረሰኝም የሚል ክርክር አላቀረበም። የማህበሩ ሙሉ ባለአክሲዮኖች (2ኛ እና 3ኛ ተከላሾች) ክሱ መቅረቡን እያወቁ፣ ማህበሩን የሚወክል ስራ አስኪያጅ ወይም ተወካይ መሰየም ሲችሉ ሳይሰይሙ ቀርተው፣ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በጊዜያዊ አስተዳዳሪ አማካኝነት ውሳኔውን እንዲነሳ መጠየቁ በቅን ልቦና የቀረበ እና በቂ ምክንያት ነው የሚባል ሆኖ አልተገኘም።

• ውሳኔ (Ruling): የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔና ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሠረት ፀንቷል።

መጥሪያው ከልብስ ጋር በመታጠብ

ሰ/መ/ቁጥር 221315

- የሰበር መ/ቁጥር፡ 221315
- ቀን፡ ሰኔ 30 ቀን 2014 ዓ/ም
- ጉዳዩ በአጭሩ፡ በአመልካች (ከሳሽ) እና በተጠሪ (ተከላሽ) መካከል በገጠር ይዞታ ላይ በነበረ ክርክር፣ ተጠሪ መጥሪያው ሳይደርሰው በሌለበት ተፈርዶበታል. ተጠሪ በአፈፃፀም መጥሪያ ሲደርሰው፣ በፍ/ብ/ሰ/ሰ/ህ/ቁ 78 መሰረት ውሳኔው እንዲነሳለት ጠይቋል. የሰበር ፍርድ ቤት የአቤቱታው ጊዜ አልፏል በማለት ውድቅ አድርጎታል. የክልሉ ሰበር ችሎት ግን ተጠሪ ስለፍርዱ ያወቀው በአፈፃፀም መጥሪያ ሲደርሰው በመሆኑ፣ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ አቤቱታውን ማቅረቡ ህጋዊ ነው እና መጥሪያው ስላልደረሰው በቂ ምክንያት ያልቀረበ በመሆኑ ውሳኔውን ሽሮ ክርክሩ ተጠሪ ባሉበት እንዲቀጥል ወስኗል. አመልካች ይህ የክልሉ ውሳኔ የህግ ስህተት ነው በማለት ሰበር አቅርበዋል.
- የሕግ ትርጉም/ደንብ፡
 - የፍ/ብ/ሰ/ሰ/ህ/ቁ 78(1): በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚጠየቀው ውሳኔው መስጠቱን በተረዳው በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ነው.
 - የፍ/ብ/ሰ/ሰ/ህ/ቁ 78(2): ተከላሽ በቀደመው ቀጠሮ ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑ ሲረጋገጥ ውሳኔው ይነሳል.

- **ምክንያት፡** ተጠሪ አቤቱታውን ያቀረበው ውሳኔው መስጠቱን ካወቀበት ቀን (የካቲት 25 ቀን 2012 ዓ.ም) በ12 ቀናት ውስጥ በመሆኑ፤ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 78(1) የተመለከተው የአንድ ወር ጊዜ ገደብ ተሟልቷል፡፡ በተጨማሪም፤ መጥሪያው ከልብስ ጋር በመታጠቡ ምክንያት ተጠሪ ያልደረሳቸው መሆኑ በምስክርነት መረጋገጠው፤ ተጠሪ በቂ ምክንያት እንዳላቸው ያሳያል፡፡ በመሆኑም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ሽሮ፤ በሌለበት የተሰጠውን ውሳኔ እንዲነሳ ያደረገበት አግባብ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡
- **ውሳኔ፡**
 1. የደ/ብ/ብ/ህ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ፍርድ በፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል፡፡

በተወካይ መከራከር እና በአካል መቅረብ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 61846

- **የመዝገብ ቁጥር፡-** 61846።
- **ቀን፡-** ግንቦት 29 ቀን 2003 ዓ.ም።
- **የጉዳዩ አጭር መግለጫ፡-** አመልካች በሌለችበት በግል ቤቷ ላይ በሽሪዓ ፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳላት በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት አቤቱታ አቅርባ ነበር።
- **የሕግ ደንብ (የሕግ ትርጉም)፡-** አንድ ተከራካሪ ወገን በሕጉ አግባብ በተወከለው ሰው አማካኝነት በክርክሩ ተካፋይ ሆኖ ከቆየ፤ "ጉዳዩ በሌለሁበት ታይቷል" በሚል በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት ውሳኔ እንዲነሳለት የመጠየቅ መብት የለውም።
- **ምክንያትና ውሳኔ፡-** አመልካች ራሷ በችሎት ባትቀርብም፤ በእህቷ አማካኝነት በሕጋዊ ውክልና የክርክሩ ተካፋይ እንደነበረች በመዝገብ ተረጋግጧል። በመሆኑም ጉዳዩ በሌለበት ታይቷል ሊባል ስለማይችል፤ የበታች ፍርድ ቤቶች አቤቱታዋን ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም ተብሏል።

በሌለበት ቁልፍ የሰበር አስገዳጅ ትርጉም

- **የውሳኔ ማንሳት ምክንያት፡** በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት ተከሳሽ ውሳኔው እንዲነሳላት ማመልከት የሚችለው፡
 1. የፍርድ ቤቱ መጥሪያ በአግባቡ ያልደረሰው መሆኑን በማስረዳት፤ ወይም
 2. ቀርቦ ያልተከራከረበት በቂ ምክንያት ወይም እክል መሆኑን በማስረዳት ነው።
- **የውሳኔ ማንሳት ስልጣን፡** በሌለበት ውሳኔ የሰጠው ፍርድ ቤት ብቻ ነው ውሳኔው እንዲነሳ የቀረበውን አቤቱታ ተቀብሎ የመወሰን ሥልጣን ያለው (ስ/መ/ቁ. 242504)።

- የጊዜ ገደብ: ውሳኔው መስጠቱን ካወቀበት ወይም ከተረዳበት ጊዜ ጀምሮ በአንድ ወር (30 ቀን) ጊዜ ውስጥ መቅረብ አለበት። መቼ እንዳወቀ በማስረጃ ካልተረጋገጠ አቤቱታውን ውድቅ ማድረግ አይቻልም (ሰ/መ/ቁ. 161874፣ 163946)።
- በቂ ምክንያት: ክርክር መኖሩን እያወቀ ሳይቀርብ ቀርቶ የፍርዱን ውጤት ካወቀ በኋላ ያቀረበው አቤቱታ በቂ ምክንያት አይሆንም። ምክንያቱ "በቂ" መሆኑ የሚለካው ከተጨባጭ ሁኔታ አንጻር ሲሆን፣ ለምሳሌ በቂ የሆነ የጤና እክል ወይም አደጋ ውጤት ሲኖር (ሰ/መ/ቁ. 236553፣ 169017)።
- የመደመጥ መብት: ለትክክለኛ ፍትሕ አሰጣጥ ሲባል፣ ተከላኝ በቀዳሚ ቀጠሮ ለመቅረብ ያልቻለው በቂ ምክንያት ባያስረዳም እንኳን፣ አስፈላጊ ኪሳራ እንዲከፈል ከተደረገ በኋላ ጉዳዩ በሌለበት ከመወሰን ይልቅ ወደ ክርክሩ እንዲገባና የመከላከያ መልሱን እንዲያቀርብ ሊፈቀድለት ይገባል (ሰ/መ/ቁጥር 119299)።

ይግባኝ እና የሰበር አቤቱታ ከሕጉ ቁጥር 78 አንጻር

- የይግባኝ መብት (ምርጫ): በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት ተከላኝ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ 78 መሠረት ውሳኔው እንዲነሳለት ለሰጠው ፍርድ ቤት ከማመልከት ወይም ይህንን ምርጫ በመተው በቀጥታ ለበላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት አለው። የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት "ሂደቱን አልጠበቅክም" በሚል ይግባኙን መሰረዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ነው (ሰ/መ/ቁ. 169347፣ 80464)።
- በይግባኝ የሚነሱ ነጥቦች ገደብ: በሌለበት ውሳኔ የተሰጠበት ሰው በይግባኝ ሊያነሳቸው የሚችላቸው የመከራከሪያ ነጥቦች እጅግ በጣም ውስን ናቸው። የሚያነሳው:
 - የከላኝ ክስና ማስረጃ በሕግ አግባብ ኃላፊ የማያደርገው ሆኖ እያለ በፍትሐዊነት ያልተወሰነ መሆኑን የሚያረጋግጡ ነጥቦችን፤
 - ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ሊያነሳቸው የሚገቡ መሠረታዊ የሕግ ጉዳዮች በማለፍ ውሳኔ መስጠቱን የሚጠቁሙ ነጥቦችን ነው (ሰ/መ/ቁ. 25026)።
- ቀጥታ የሰበር አቤቱታ: ተከራካሪ ወገን በፍ/ብ/ስ/ስ/ህግ ቁ/78 መሰረት አቤቱታ ሳያቀርብ ቀጥታ ለበላይ ሰበር ችሎት የሰበር አቤቱታ ማቅረብ መብት አለው (ሰ/መ/ቁ. 163473)።

በሌለበት ውሳኔ የመስጠት ገደቦች

- የከላኝ የማስረዳት ሽክም: ተከላኝ ሳይቀርብ በሌለበት ውሳኔ (default judgment) ቢሰጥም፣ ከላኝ የዳኝነት ጥያቄውን በተገቢው ማስረጃ የማስረዳት ሽክም አለበት። ፍርድ ቤቱ ማስረጃ ሳይመዘን ወይም ሳይሰማ በተጋነነ የክፍያ ጥያቄ ላይ መወሰን የሕግ ስህተት ነው (ሰ/መ/ቁ. 257342፣ 167171)።

- የመከላከያ መብት ገደብ፡ ተከላኸ የመከላከያ መልሱን አቅርቦ ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ዕለት ባለመቅረቡ ክርክሩ በሌለበት እንዲታይ ብይን ከተሰጠ፤ የመከላከያ ክርክር የማቅረብ መብቱን ከማሳጣት አልፎ በቀሪዎቹ የክርክር ሂደቶች ከመሳተፍ አያግደውም (ሰ/መ/ቁ. 206006)።
- መልስ አለማቅረብ፡ ተከላኸ መልስ እንዲያቀርብ በታዘዘበት ዕለት ባለመቅረቡ ብቻ ጉዳዩ በሌለበት መታየት የለበትም። በሌለበት የሚታዘዘው ክርክሩ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ያልቀረበ እንደሆነ ነው (ሰ/መ/ቁ. 24775 ቅጽ 6)።

የሰበር መዝገብ ቁጥር፡- 233036

ቀን፡- ታህሳስ 25 ቀን 2015 ዓ.ም

የጉዳዩ አጭር መግለጫ (Summary of the Case)፡- ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን፤ የአሁኑ ተጠሪ በአሁኑ አመልካች ላይ ከውል ውጭ ኃላፊነት ላይ የተመሠረተ ክስ አቅርበው ነበር። አመልካች (ተከላኸ) በሌለበት የሥር ፍርድ ቤት የቀረበውን ማስረጃ መርምሮ በቀን 04/02/2014 ዓ.ም ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በሌለሁበት የተሰጠው ፍርድ ይነሳልኝ በማለት በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78 መሠረት ጥያቄ ቢያቀርቡም፤ ጥያቄው በሥር ፍርድ ቤት፤ በይግባኝ ሰሚ እና በሰበር ሰሚ ችሎት ውድቅ ተደርጓል። ይህ ሂደት ከተጠናቀቀ በኋላ፤ አመልካች በስረ-ነገሩ (በውሳኔው ፍሬ ነገር) ላይ ይግባኝ ለማቅረብ እንዲፈቀድላቸው የይግባኝ ማስፈቀጃ አቤቱታ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቀረቡ። ይሁን እንጂ የጠቅላይ ፍርድ ቤቱ ይግባኝ ሰሚ ችሎት፤ አመልካቹ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ በሚከራከርበት ወቅት ይግባኙንም አብሮ ማቅረብ ይችላል ነበር በሚል ምክንያት የማስፈቀጃ አቤቱታውን ውድቅ አድርጎታል። አመልካች ይህ ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ለሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸውን አቅርበዋል።

የሕግ ትርጉም (Legal Rule/Interpretation)፡- በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 78(1) መሠረት አንድ ተከላኸ በሌለበት ውሳኔ ሲሰጥበት፤ ውሳኔውን ለሰጠው ፍርድ ቤት ቀርቦ ውሳኔው እንዲነሳለት የመጠየቅ ወይም በውሳኔው ላይ በቀጥታ ለበላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ የማቅረብ መብት አለው። እነዚህ ሁለት አማራጮች እንደ ምርጫ የሚወሰዱ እንጂ አንዱ ሌላውን የሚያግድ አይደለም። በተጨማሪም በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 320(2) መሠረት፤ አንድ ውሳኔ በሰጠው ፍርድ ቤት ሊታረም ወይም ሊታይ የሚችልበት ሥርዓት ካለ ያ ሥርዓት ሳይጠናቀቅ ይግባኝ ማቅረብ እንደማይቻል ተደንግጓል። ስለሆነም በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የሚቀርብ አቤቱታ እስከ ሰበር ድረስ ተሄዶበት የፈጀው ጊዜ፤ ይግባኝ ለማቅረብ በቂ ምክንያት (Sufficient Cause) ተደርጎ ሊወሰድ ይገባል። ይህ ትርጉም በሰበር መዝገብ ቁጥር 36412 ላይ ከተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የሚስማማ ነው።

የችሎቱ አመራመር እና ምክንያታዊነት (Reasoning)፡- ችሎቱ ጉዳዩን ሲመረምር የሚከተሉትን ነጥቦች ታዘቧል፡-

1. በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 323(2) መሠረት ይግባኝ የሚቀርበው በ60 ቀናት ውስጥ ቢሆንም፤ በቂ ምክንያት ካለ ጊዜው ካለፈ በኋላ ማስፈቀጃ ማቅረብ ይቻላል።

2. አመልካች በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት መከራከሩ በሥነ-ሥርዓት ሕጉ የተፈቀደለትን አማራጭ መከተሉን ያሳያል።
3. አመልካች ይህንን አማራጭ ተከትሎ እስከ ሰበር ድረስ መከራከሩ በራሱ ጥፋት እንደባከነ ጊዜ ሊቆጠር አይገባም። ይልቁንም ሕጉ በፈቀደው መሠረት ውሳኔው እንዲነሳ ጥረት ሲያደርግ የቆየበት ጊዜ ለይግባኝ አቀራረብ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 326(1) መሠረት እንደ በቂ ምክንያት ሊወሰድ ይገባል።
4. የይግባኝ ሰሚ ችሎቱ "አብሮ ማቅረብ ይችል ነበር" በሚል የሰጠው ምክንያት የተከሳሹን ሕጋዊ የምርጫ መብት የሚጥስ እና ቀደም ሲል በሰበር ችሎት ከተሰጡ አስገዳጅ ትርጉሞች ጋር የሚቃረን ሆኖ ተገኝቷል።

የችሎቱ ውሳኔ (Ruling):- ችሎቱ ጉዳዩን መርምሮ የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥቷል፡-

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 228395 ላይ የሰጠው ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሽሯል።
2. አመልካች በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ ለማስነሳት በክርክር ላይ የቆየበት ምክንያት በቂ ነው ተብሎ ተቀብለናል።
3. አመልካች ይህ ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ ባሉት 10 ቀናት ውስጥ በስረ-ነገሩ ላይ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ እንዲያቀርብ በፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 326(1) መሠረት ተፈቅዶለታል።
4. በዚህ ሰበር ችሎት ለተደረገው ክርክር ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ወጪና ኪሳራ እንዲችሉ ተወስኗል።

ቅን ልቦና

በወንጀል ምክንያት የተደበቀ ሰው

የሰበር መዝገብ ቁጥር 166430

ቀን፡ ሰኔ 25 ቀን 2011 ዓ.ም

የጉዳዩ ማጠቃለያ፡ ክርክሩ ተከላኸ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳ የቀረበ አቤቱታን ይመለከታል። ተጠሪ በአመልካች ላይ የሁከት ይወገድልኝ ክስ መስርቶ፤ አመልካች ባለመቅረቡ በሌለበት ውሳኔ ተሰጥቷል። አመልካች በበኩሉ፤ መጥሪያ በአግባቡ አልደረሰኝም፤ ለቀን ስራ ሄጄ ነበር በሚል ምክንያት ውሳኔው ተነስቶ ባለሁበት ክርክሩ እንዲታይ አቤቱታ አቅርቧል። የሰር ፍርድ ቤት፤ አመልካች ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን አላስረዳም በሚል አቤቱታውን ውድቅ አድርጎታል። ይህ ውሳኔ በዞን ከፍተኛ፤ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ እና በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎቶች ጸንቷል።

ቁልፍ የህግ ትርጓሜ (ደንብ)፡ ተከላሽ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ እንዲነሳለት አቤቱታ ሲያቀርብ፤ ፍርድ ቤቱ አቤቱታውን ከመቀበሉ በፊት ተከላሹ በቀጠሮ ቀን ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን እና አቤቱታው በቅን ልቦና የቀረበ መሆኑን በጥንቃቄ መመርመር አለበት። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78(2) መሰረት ተከላሹ በሌለበት የተሰጠው ትዕዛዝ የሚነሳለት፤ የጥሪ ትዕዛዝ በሚገባ ያልደረሰው መሆኑን ወይም ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ሲያስረዳ ነው። ነገር ግን ይህ መብት መከሰሱን እያወቀ በቂ ምክንያት ሳይኖረው ከቅን ልቦና ውጪ ለቀረ ተከላሽ አይሰራም።

የሰበር ሰሚ ችሎቱ ምክንያት፡ ችሎቱ ከሰር መዝገብ እንደተረዳው፤ የሰር ፍርድ ቤት አመልካች እንዲቀርብ ጥረት አድርጓል። የቀበሌ አስተዳደር አመልካች አካባቢውን እንደለቀቀና በወንጀልም ስለሚፈለግ ሸሽቶ እንደሄደ ገልጿል። እንዲሁም የጥሪ ማስታወቂያ በአመልካች ቤት ላይ የተለጠፈ ሲሆን ባለቤቱም በወቅቱ በቤት ውስጥ ነበረች። ይህ የሚያሳየው አመልካች ክርክር እንዳለበት እያወቀ ነገር ግን በበቂ ምክንያት ሳይሆን ለመቅረብ ፈቃደኛ ባለመሆኑ መሆኑን ነው። ፍርድ ቤቱም በህጉ መሰረት አማራጭ የመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት ስለተከተለ መጥሪያው እንደደረሰ ይቆጠራል። ስለዚህ አመልካች ያቀረበው ምክንያት በቂ ባለመሆኑ፤ የሰር ፍርድ ቤቶች በሌለበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳ የቀረበውን አቤቱታ ውድቅ ማድረጋቸው የህግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ ውሳኔው ጸንቷል።

Create a comprehensive practice guide for legal professionals outlining the strategic considerations and procedural steps related to party appearances in court. This document should explain the nuances of personal versus representative appearance, the authorization process, and the specific protocols for different entities like partnerships and corporations. Emphasize best practices for avoiding default judgments and dismissals due to non-appearance.

To help a student understand the practical impact of court appearance rules, create a series of short, narrative scenarios. Describe situations involving plaintiffs, defendants, and partners who fail to appear in court, and then explain the specific outcomes (e.g., suit struck out, ex-parte hearing, dismissal) based on the provided legal articles. Use these stories to make the abstract rules more concrete and memorable.

Draft a formal legal memorandum analyzing the rules and consequences regarding the appearance and non-appearance of parties in a civil suit. The analysis should synthesize the various articles into a coherent guide for legal practitioners, focusing on the implications for plaintiffs, defendants, partners, and third parties, and the remedies available for failure to appear.

Abrham Yohanes

0915735560